

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Kristi Keskpalu

LASTE TURVAKODUTEENUSED TARTU
LASTE TURVAKODU NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja: Anne Rähn

Pärnu 2017

Soovitan suunata kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud "...“..... a.

TÜ Pärnu kolledži sotsiaalkorralduse osakonna juhataja Anne Rähn

.....

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Turvakoduteenuse kui sotsiaalteenuse teoreetiline käsitlus	7
1.1. Lapse vaimne tervis ja heaolu	7
1.2. Turvakoduteenus Põhjamaades ja lapse turvakoduteenusele sattumise põhjused	12
1.3. Turvakoduteenuse hetkeseis Eestis	15
2. Uurimus Tartu Laste Turvakodu teenustest	19
2.1. Tartu Laste Turvakodu tutvustus	19
2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus	21
2.3. Uurimistulemuste analüüs	23
2.3.1. Koostöösuhted ja kitsaskohad teenuse pakkumisel Tartu Laste Turvakodus	23
2.3.2. Turvakodu teenused ja rahulolu pakutavate teenustega	26
2.3.3. Tartu Laste Turvakodu tuleviku arengu suunad.....	29
2.4. Arutelu ja järeldused	32
Kokkuvõte	36
Viidatud allikad	38
Lisa 1. Intervjuu küsimustik Tartu Laste Turvakodu juhatajale	43
Lisa 2. Intervjuu küsimustik Tartu Laste Turvakodu sotsiaalpedagoogile	44
Lisa 3. Intervjuu küsimustik Tartu Linnavalitsuse lastekaitse spetsialistidele	45
Summary	46

SISSEJUHATUS

Viimastel aastatel on märgatavalt tõusnud laste väärkohtlemine ja laste hulk, kes elavad peres, kus mõni pereliige kannatab koduvägivalla all (Eriksson, 2010, lk 66). Seoses sellega on järjest rohkem hakatud varjupaikades, kuhu emad koos lastega satuvad, tähelepanu pöörama ka lastele. Uuringute kohaselt on varjupaika sattunud lastest 50% kogenenud vaimset vägivalda ja neist 11–30% on kogunud seksuaalset vägivalda isa või kasuisa poolt (Eriksson, 2010, lk 66–68). Eelmine aasta pöördus Eestis ohvriabi poole 6400 inimest. 70% pöördunutest olid perevägivalla ohvrid ning nende hulgas oli ka lapsi. Enamus neist langesid ohvriks just enda kodus. Ligi viiendik pöörduvatest olid alaealised (Sotsiaalkindlustusamet, 2017).

Turvalises keskkonnas kasvamine ja arenemine on laste jaoks oluline. Antud teema on ka aktuaalne seoses uue lastekaitseaduse väljatöötamisega. Uue seadusega pööratakse väga suurt tähelepanu lapse hooletusse jätmise ja väärkohtlemise ärahoidmisele – nii vaimsele kui ka füüsilisele. Tähtsal kohal on ka ennetustöö. Ennetustöö eesmärgiks on abi vajavate laste ja perede varajane märkamine. Abi peaks olema lastele ja nende peredele kättesaadav võimalikult kodu lähedalt. Vabariigi Lastekaitseaduses (LKS), §6 on kirjeldatud, et ennetustöö koostus lasub enamasti asutustel, kes lastega kokku puutuvad (Lastekaitseadus, 2014). Seega ei ole ennetustööga tegelemine ainuüksi lastekaitse ülesanne, vaid ka haridusasutused saavad aidata probleemset last märgata. Ennetustöö tulemusel on võimalik ära hoida olukord, kus peaks lapse oma perekonnast eraldama. Lapse eraldamine perest on reguleeritud lastekaitseadusega. Last võib oma kodust ja perest eraldada ainult juhul, kui lapse elu on seal ohustatud või vanem ei täida enda kohustusi (Lastekaitseadus, 2014, §33). Laps eemaldatakse perest vaid väga tõsiste põhjuste korral, nagu näiteks väärkohtlemine. Väga oluline on leida asutusse suunatud lapse jaoks kõik vajalikud teenused, et tagada tema turvalisus ning heaolu.

Käesolevas lõputöös uurib autor laste turvakodu teenuseid Tartu Laste Turvakodu näitel ning Tartu Linna lastekaitse spetsialistide ootusi teenustele. Autor valis antud teema

põhjused, et laste heaolule on hakatud aina enam tähelepanu pöörama ja oleks oluline teada, milline on pakutavate teenuste kvaliteet ja nõudlus. Ühiskond peaks tagama kõikidele lastele turvalise elukeskkonna, hariduse ja valikuvõimalused. Olulist tähelepanu peab pöörama lastele ja peredele osutatavatele teenustele. Probleemide lahendamiseks pakutavad teenused peavad olema kliendikesksed, väga mitmekülgsed ja kvaliteetsed. Oma töös tutvub autor erinevate teadusallikatega, mis on seotud turvakoduteenuse pakkumisega. Töös tuuakse välja peamised põhjused, miks satuvad lapsed turvakoduteenusele ja milline on nende laste taust sh vaimne tervis. Autor vaatleb ka antud teenuse sisu Põhjamaades. Põhjalikumalt keskendub autor Tartu Laste Turvakodu poolt pakutavatele teenustele.

Töö eesmärgiks on analüüsida rahulolu hetkel Tartu Laste Turvakodus pakutavate teenustega ning selgitada nõudlust uutele teenustele lähtudes laste ja perede heaolust. Probleemi käsitlemisel on oluline vaadelda perekonda kui tervikut, mitte ainult last, kes on teenusele sattunud. Autor soovib saada ülevaate hetkel pakutavatest teenustest ja tulevikuplaanidest- milliseid teenuseid oleks veel neile perekondadele vaja. Lisaks saada tagasisidet hetkel pakutavatele teenustele Tartu Laste Turvakodu juhatajalt ja sotsiaalpedagoogilt ning nende peamiselt partnerilt Tartu Linnvalitsuse Lastekaitse osakonnalt. Eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud järgmised uurimisküsimused:

1. Millised on hetkel pakutavad teenused ja kuidas on nendega rahul töötajad ja Tartu linna lastekaitse spetsialistid;
2. Milliste sotsiaalteenuste järele on Tartu Laste Turvakodus nõudlus ja milliseid teenuseid soovitakse tulevikus pakkuda.

Uurimisküsimustele saab autor vastused läbi poolstruktureeritud intervjuude. Intervjuud analüüsitakse ja selle põhjal tehakse järeldused, milliseid teenuseid oleks vajalik veel edasi arendada ja milliseid juurde luua.

Eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud järgmised uurimisülesanded:

1. tutvuda teguritega, mis mõjutavad lapse vaimset tervist ja heaolu ning analüüsida samateemalisi uuringuid;
2. tutvuda turvakoduteenusega ja anda ülevaade teenuse olemusest nii Eestis kui ka Põhjamaades;
3. tuua välja peamised põhjused, miks lapsed sattuvad turvakoduteenusele;

4. tutvustada Tartu Laste Turvakodu pakutavaid teenuseid;
5. tutvustada antud töös kasutatud uurimismeetoodikat;
6. viia läbi poolstruktureeritud intervjuud Tartu Laste Turvakodu juhataja ja sotsiaalpedagoogiga ning Tartu Linnavalitsuse lastekaitse spetsialistidega;
7. analüüsida intervjuude tulemusi ning anda neist ülevaade;
8. lähtuvalt saadud tulemustest teha järeldusi.

Lõputöö esimene peatükk sisaldab turvakoduteenuse kui sotsiaalteenuse teoreetilist käsitlemist. Antud peatükk jaguneb kolmeks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis keskendub autor lapse vaimsele tervisele, heaolule, vanemlikele oskustele. Toetudes kiindumusteooriale selgitab autor tagamaid, miks lapsed sattuvad turvakoduteenusele. Teises alapeatükis annab autor ülevaate Põhjamaade turvakoduteenusest. Põhjamaade all käsitleb autor Rootsit, Norrat ja Taanit. Autor toob välja teenuse kirjelduse ja ka erinevused võrreldes Eestiga. Kolmandas alapeatükis keskendub autor turvakoduteenusele Eestis.

Lõputöö teine peatükk sisaldab ülevaadet Tartu Laste Turvakodu teenustest. Antud peatükk on jagatud kolmeks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis annab autor üldise ülevaate Tartu Laste Turvakodu tööst. Teises alapeatükis keskendub autor Tartu Laste Turvakodus pakutavatele teenustele. Kolmandas peatükis analüüsitakse läbiviidud uuringu tulemusi.

Töö autor soovib tänada töö valmimisele kaasa aidanud juhendajat ja intervjuudes osalenud spetsialiste.

1. TURVAKODUTEENUSE KUI SOTSIAALTEENUSE TEOREETILINE KÄSITLUS

1.1. Lapse vaimne tervis ja heaolu

Vaimset tervist käsitletakse üldise tervise osana, millel on nii negatiivne kui ka positiivne külge. Just negatiivse küljena võib pidada silmas psüühikahäireid. Vaimne tervis on midagi rohkemat kui ainult psüühikahäire avaldumine. Viimasel ajal on hakatud seda teistmoodi käsitlema kui varasemalt. Vaimse tervise positiivse külje all peetakse silmas isiku heaolu kõikides eluvaldkondades. Tähtis on isiku suutlikkus hakkama saada igapäevatoimingutega ja enda emotsioonidega (Sotsiaalministeerium 2015a, lk 4). Antud teema on viimastel aastatel väga aktuaalne ja suure tähelepanu all. Sealhulgas ei tohiks ära unustada lapsi ja nende vaimset tervist, sest enamus probleemidest, mis esineb täiskasvanutel, on alguse saanud enne 14. eluaastat (Tervise Arengu Instituut, 2016, lk 13–14). Laste heaolu seostakse hetkel enamasti nende leibkonna majanduslike näitajate kaudu. Nendeks on leibkonna sissetulek, tervisenäitajad ja suremuskordajad. Antud käsitlused annavad teemast küll üldise ülevaate, aga nende näol ei ole tegemist lapsekesksete lähenemistega (Reinomägi & Sinisaar, 2014, lk 42).

Laste vaimset tervist ja heaolu tuleks vaadelda kui ühte suurt tervikut. Vaimsele tervisele tuleb tähelepanu pöörata juba lapseeas alates. Järjest rohkem saab kinnitust, et lapsepõlves kogetu mõjutab tugevalt meie täiskasvanuiga. Võib väita seda, et varajases lapsepõlves mängivad väga suurt rolli vanemlikud oskused ja kodune keskkond. Mõlemad mõjutavad lapse arengut ja turvalistust (Collins, Maccoby, Steinberg, Hetherington, & Bornstein, 2000). Lapsed on ühiskonnale oluline väärtus ning neil peaksid olema samasugused õigused nagu täiskasvanutel. Oluline on tagada lastele täisväärtuslik lapsepõlv. Selleks peaks olema neile tagatud hariduse omandamine, meelepärase hobidega tegelemine, teiste laste ja täiskasvanutega suhtlemine (VATEK,

2016, lk 20–23). 2015 aastal viidi Eestis PricewaterhouseCoopersi poolt läbi uuring, mis puudutas laste vaimset tervist. Antud uuringu tulemustest selgus, et Eestis puudub selge arusaam vaimsest tervisest – teenuste osutamine pole reguleeritud ja pole ka läbimõeldud erinevad tegevused, kuidas vaimset tervist edendada ja kuidas tegeleda ennetustööga (Tervise Arengu Instituut, 2016, lk 13–15). Kuna hetkel puudub ühtne vaimse tervise edendamise pakt, siis on ka väga rakse esitada mingeid nõudmisi praegustele teenustele ja teenuse osutajatele. Ühtse pakti olemasolu võimaldaks spetsialistidel teha koostööd.

Lapse heaolu on tihedalt seotud teda ümbritseva keskkonna ja inimestega (Reinomägi *et al.*, 2014). Keskkonda, kus laps kasvab, ei saa rangelt piiritleda, sest keskkonnad on omavahel kattuvad (Friesen & Brennan, 2005). Oluline on, et need keskkonnad oleksid turvalised (Gardner, Burton, & Klimes, 2006). Laps peab tundma ennast hoituna ja hästi igal pool, kus ta viibib. Lapsepõlves ja noorukieas veedavad lapsed suurema osa päevasest ajast väljaspool kodu, kus nad puutuvad kokku erinevate inimestega. Seega tuleks ka tähelepanu pöörata isikutele, kellega nad kokku puutuvad. Bronfenbrenneri heaoluteooria mudeli põhjal kuuluvad inimesed, kes last ümbritsevad, tema mikrokeskkonda. Mikrokeskkonda kuuluvad lapse perekond, kool, sõbrad ja sugulased. Nad kujundavad lapse tuleviku väärtusi ja hinnanguid ning mõjutavad ka suuresti lapse emotsionaalset tasakaalu (Bronfenbrenner, 1994, lk 37).

Perekonnad, kus lapsed kasvavad on väga erinevad. Perede toimetulek ja tugevus on väga palju seotud neid ümbritseva võrgustikuga. Võrgustiku all on mõeldud lähisugulasi ja perekonnatuttavaid, kes antud peret igapäevaselt abistavad. Probleemide puhul on järjest rohkem hakatud tähelepanu pöörama terve pere nõustamisele, mitte ainult laste abistamisele. Seega tuleks probleemseid peresid vaadelda ühtse tervikuna. Me ei saa ainult tegeleda lastega, sest sageli on laste probleemid saanud alguse vanematest. Kahjuks tuleb ette olukordi, kus vanematel puuduvad oskused olla ise lapsevanem. Siinkohal on väga oluline vanemlusprogrammide olemasolu. Antud programmid soodustavad lase ja perede heaolu suurenemist (Barth *et al.*, 2005; Hurlburt, Barth, Leslie, Landsverk, & McRae, 2007). Lisaks programmidele tuleks ka vanemaid jõustada ja nõustada. Vanemaharidus aitab vanematel paremini toime tulla lapse kasvatamisega, mis omakorda on seotud lapse vaimse tervisega. Head lapsevanemlikud

oskused aitavad luua lapsel täisväärtuslikku elukeskkonda (Tervise Arengu Instituut, 2016, lk 15)

Maailmas on lastele ja nende peredele töötatud välja erinevaid programme, mille eesmärgiks on tegeleda ennetustööga ja nõustada vanemaid laste kasvatamisel. Kahjuks on vähe neid programme, mis on tõendus põhiselt testitud ja positiivset tagasisidet andnud. Enamasti on antud programmide loomine väga kulukas ja lisaks vajavad need ka pidevat arendamist. Tõendus põhisteks osutunud programmide uuringute tulemused näitavad seda, et nende programmide abil lastekasvatusse sekkumine on tulus. Nende abil on vähenenud vanemate depressioon ja koduvägivald. Vanemlusprogrammid on loodud eesmärgiga parandada vanemlike oskusi ja seeläbi parandada lapse käitumist. Sageli on laste käitumisprobleemid saanud alguse puudulikest lapsekasvatamise oskustest (Hurlburta, Nguyenb, Reidc, Webster-Strattonc & Zhang, 2013, lk 532).

Üheks tõendus põhiseks programmiks on „Imelised aastad“ (*IA; ingl Incredible Years.*) Antud vanemlusprogramm on ka alates 2014. aastast Eestis piloteerimises. Programmi eesmärgiks on aidata ja õpetada lapsevanemal arendada kasvatusalast toimetulekut ning suurendada vanemlike oskusi ja parandada omavahelisi suhteid lastega. Läbi selle on võimalus suurendada laste sotsiaalseid oskuseid ja käitumismudeleid (Trummal, 2016, lk 2–3). Sotsiaalsete oskuste all on vaadeldud laste suhtlemist enda eakaaslastega, probleemide lahendamise oskust ja ka oskust ennast kehtestada (Tervise Arengu Instituut, 2016, lk 15). Vanemlusprogramm „Imelised aastad“ on mõeldud lastevanematele, kelle lapsed on vanuses 3–8 eluaastat. Programm koosneb mitmetest osadest, mis viiakse läbi väiksemates gruppides. Tähtsal kohal on spetsiaalseid koolitus saanud grupijuhid. Grupijuhid teevad vanematega koostööd ka väljaspool gruppe, et saada tagasisidet tulemuste kohta. Programmi tulemuslikkust on uuritud 30 aasta jooksul. Uuringu tulemuste põhjal võib välja tuua, et tänu programmile on lastel vähenenud käitumisprobleemid (Tervise Arengu Instituut, 2016, lk 39). Lisaks laste abistamisele on tänu programmile suurenenud vanemate pädevus oma lastega tegelemisel. Vanemad oskavad olla toetavad ja märgata, kui midagi on lapse käitumises teistmoodi. Antud programmi on viidud läbi 15 erinevas riigis. Programmis on ka lisana mõeldud abiprogrammid, mis on suunatud lastele ja õpetajatele. Nende eesmärk on see, et haridusasutused samuti oskaksid olla lapsekesksed ning toetavad.

Teine programm, mida on uuritud ja ka tõendatud on Gordoni Perekool (*IA; ingl Parent Effectiveness Training*). Gordoni Perekooli eesmärgiks on õpetada vanemaid suhtlema ja mõtlema niimoodi, et nende tegevused toetaksid ja parandaksid suhteid lastega ja teiste isikutega, kes nende laste elus osalevad (Edovald & Roosa, 2011, lk 2). Koolitus annab lapsevanematele oskuse suhelda enda lapsega nii, et toimuks vastastikune üksteise mõistmine ja arusaamine. Vanemad oskavad paremini konflikte lahendada ja teevad probleemide lahendamisel koostööd ka lapsega. Läbi koolituse paraneb ka laste käitumine. Gordoni koolitused on ülesse ehitatud humanistlikul psühholoogial. Antud lähenemisviis peab oluliseks oskust leida probleemidega tegelemiseks vajavaminevad jõuvarud iseenda seest. Koolituse läbinud oskavad väärtustada enda tundeid ning mõista ja aktsepteerida ka teiste vajadusi ja väärtusi. Need väärtused ja vajadused on ka kirjeldatud Perekeskus Sina ja Mina kodulehel (www.sinamina.ee). Antud filosoofia põhineb sellel, et kõiki aktsepteerida sellistena nagu nad on. Iga käitumise taga on alati mingi põhjus. Programmi tõhusust kontrollivad uuringud kinnitavad positiivset mõju: paranesid vanemlikud hoiakud ja oskused ning laste käitumine.

Hetkel pole ühiskonnas jõutud veel niikaugele, et kõikidel lastel oleksid võrdsed võimalused kasvada turvalises keskkonnas. Samuti ei ole võimalus kõiki lapsevanemaid harida vanemaharidusega. Lähtudes lapse heaolust on tema kasvamine perekonnas ja võimalusel koos oma bioloogiliste vanematega ülioluline. Briti psühhoanalüütik John Bowlby, kes on välja töötanud kiindumusteooria, on rõhutanud seda, et väljaspool kodukeskkonda kasvanud lastel esineb sageli kiindumushäireid. Need ei pruugi alati olla koheselt märgatavad, aga kindlasti mõjutavad lapse tulevikku (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 46). Bowlbyt peetakse üheks mõjukamaks psühhiaatriks 20ndal sajandil ja tema kiindumussuhte teooria on üks olulisemaid teooriaid psühhoanalüüsi arengus (Rass, Valvas & Visnapuu-Bernadt, 2012, lk 3). Ta uskus seda, et inimeste vaimne käitumine ja tervis on seotud lapsepõlvega (viidatud Gabler *et al.*, 2014, lk 479–498 vahendusel). Bowlby lähtus sellest, et kiindumussuhe on meil juba kaasasündinud ja eriti oluline on see imikueas. Suhte kvaliteet sõltub väga palju vanemate või lapse hooldajate kiindumuse edastamise viisist. Kiindumussuhe on väga emotsionaalne ja personaalne ning saanud alguse vajadusest kaitsta oma järglast. Kui lapsel ei ole võimalik luua oma vanaemaga kiindumussuhet, siis tekib lapsel kiindumushäire. Bowlby on kirjeldanud kiindumushäiret kui moonutatud ettekujutust

või pettumust, mida laps kiindumise kohta tunneb (viidatud Rygaard, 2014, lk 33 vahendusel). Häire väljendub erinevates käitumisreaktsioonides nagu näiteks nutt, viha ja ärritumine.

Peale Bowlbyt, 70ndatel aastatel, algas teine kiindumussuhte teooria ajajärk, selle ajajärgu võtmeisikuks on Mary Ainsworth. Tema uuringud baseerusid käitumisel. Ta järeldas, et lapse käitumise põhjal on võimalik aru saada, milline on olnud kiindumussuhe ja keskkonna turvalisus (viidatud Rass *et al.*, 2012, lk 4 vahendusel). Mida kindlam ja tugevam on olnud lapsepõlves kiindumussuhe, seda lihtsam on toime tulla tulevikus. Laps oskab ja teab, kuidas oma emotsioone väljendada ning ta ei karda vajadusel paluda tuge ega abi. Lapsed, kes pole lapsepõlves tundnud lähedust, hellust ja hoolt, võivad oma edaspidises elus olla kinnisemad ning neil võib olla raskusi oma emotsioonidega tegelemisel (Gabler *et al.*, 2014, lk 479–498). Hetkel on käimas kiindumussuhte teooria kolmas ajajärk, kus oma panuse on andnud väga erinevad uurijad. Neist üheks olulisemaks on Mary Main, kes töötab välja täiskasvanute jaoks mõeldud kiindumust hindava meetodi. Antud meetodi tulemused ühtivad eelnevate teoreetikute omadega: kõik on seotud meie lapsepõlvega ja seal kogetuga (viidatud Rass *et al.*, 2012, lk 5 vahendusel).

Erinevad uurijad on rõhutanud, et kiindumussuhe mõjutab väga palju seda, millised me oleme oma tulevases elus. Kiindumushäirega lapse tunneb ära juba tema perekonna järgi. Enamasti on suhted sellistes perekondades segased ja keerulised. Vanaemad, kes pole ise lapsepõlves kogunud kiindumussuhet, võivad käituda lapsevanema rollis hoopis lapsena. Vanemad ei oska täita oma kohustusi laste ees ja lapsed on sunnitud ise olema lapsevanema rollis. Nad käivad poes, teevad süüa ja hoolitsevad enda nooremate õdede ja vendade eest. Nad võivad sageli olla ka seksuaalselt ära kasutatud või varakult seksuaalselt aktiivsed (Rygaard, 2014, lk 99). Sageks on probleemid suhtlemisega, vägivallaga, narkootikumidega, alkoholiga ja muu vaimse ja füüsilise tervise probleemidega. Lisaks võivad neil tekkida raskused hariduse omandamisel ja ka iseseisval hakkamasaamisel (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 7). Sellistes peredes puudub enamasti ka traditsiooniline peremudel- ema, isa ja lapsed. Pered vahetavad sageli elukohtasid ja seetõttu puudub lastel püsiv sõprusringkond. Vanemad viibivad kodust pidevalt ära ja suhtlevad lastega minimaalselt, kuna enda eluga on liialt palju tegemist

(Rygaard, 2014, lk 101). Suhted on lastel puudulikud nii vanemate kui ka lähikondlastega. Lapsepõlve koos vanavanematega veetnud laste kiindumussuhte kvaliteet on tunduvalt kõrgem, sest nad tunnevad ennast lähisugulastega turvaliselt.

Täisväärtuslikes kiindumussuhtes kasvanud lapsed on tervemad ja oskavad ka ise oma emotsioone ja kiindumust teiste suhtes välja näidata. Kiindumussuhte põhjal kujuneb välja meie turvatunne, julgus, võime usaldada teisi inimesi, luua erinevaid suhteid ja ka enesehinnang (Rass *et al.*, 2012, lk 4). Oluline on mõista, et kiindumussuhe saab alguse juba imikueas ja selle arenemine võtab aega.

Antud peatükis käsitleti vanemlusprogramme ning keskenduti neist kahele: Imelised Aastad ja Gordoni Perekoool. Programmide eesmärgiks on õpetada vanematele oskusi, kuidas igapäevaselt toime tulla lapse kasvatamisega ja sealhulgas olla ise hea lapsevanem. Lapse heaolu mõjutab väga suuresti keskkond ja inimesed, kes teda ümbritsevad. Seega on väga oluline, et vanemad, kes kasvatavad lapsi, teaksid kuidas seda teha. Siinkohal mängib olulist rolli vanemahariduse pakkumine, mis aitab kaasa sellele, et lapsed kasvaksid täisväärtuslikes kiindumussuhtes. Täisväärtuslik kiindumussuhe annab lapsele oskused täiskasvanuna paremini toime tulla oma emotsioonidega ja mõista ka teisi enda ümber. Mida rohkem sellele tähelepanu pööratakse, seda suurem on võimalus, et kiindumushäirega lapsi on tulevikus vähem.

1.2. Turvakoduteenus Põhjamaades ja lapse turvakoduteenusele sattumise põhjused

Turvakoduteenuse pakkumine erineb riigiti. Autor toob välja võrdluse turvakoduteenuse sisust Eestis ja Põhjamaades. Põhjamaade all käsitletakse Rootsit, Norrat ja Taanit. Valituks osutusid need riigid oma sotsiaalpoliitika tõttu, mis on olnud eeskujuks Eestile. Põhjamaade lastekaitse ja sellega seotud seadusandlus on loodud kahekümnendal sajandil. Lastekaitseadused on neis riikides vastu võetud erinevatele aegadel: Norras aastal 1896 ja Taanis 1905. Mõlemad on loodud Norra lastekaitse mudeli järgi, mis põhineb laste ja noorte mõistmisel. Antud süsteem on aja jooksul muutunud, aga peamine põhimõte, mis puudutab lapse turvalisust, on jäänud samaks. Lapse turvalisuse ja hoole eest peavad vastutust kandma vanemad. Asutused ja spetsialistid sekkuvad viimases hädas (Pösö, Skivens, & Hestbæk, 2014, lk 476–480). Antud riikide

sotsiaalsüsteem on väga tugevate traditsioonidega. Nendes riikides peetakse inimest väärtuseks ja kohalik poliitika teeb kõike, et inimese väärtust veelgi tõsta. Selleks on loodud erinevad riigipoolsed toetused nii sotsiaalvaldkonnas kui ka tervishoius. Põhjamaades ei ole sellist mõistet nagu „turvakodu“. Selletaolise teenuse osutamiseks on neil varjupaigad. Varjupaikade traditsioonid on neis maades väga pika ajalooga. Enamasti on varjupaigad oma olemuselt sarnased, aga neis erineb mõningaid ideoloogilisi erinevusi. Peamised erinevused on rahastamises, vabatahtliku töö pakkumisel ja teadlikkuse tõstmisel (Eriksson, 2010, lk 66–85).

Põhjamaades asuvad varjupaigad pakuvad peavarju emadele ja nende lastele, kes on koduvägivalla ohvrid. Varjupaikade asukohad on salastatud turvalisuse eesmärkidel. Varjupaikade personal koosneb vabatahtlikest ja palgatöötajatest. Vabatahtlike osakaal on varjupaikades üpris suur. Kogu personal, kes töötab varjupaigas, on saanud erialase kõrghariduse ja mitmeid koolitusi. Lisaks sellele on töötajatel olemas oskused, kuidas tulla toime erinevates kriisiolukordades. Need oskused on väga olulised, sest enamasti kohtutakse vanemate ja lastega just siis, kui nad on emotsionaalselt väga haavatavad ja raskes seisus. Et neid peresid aidata ja luua nende jaoks tegevuskava, on väga oluline, et töötajad mõistaksid nende perede hetkeseisu ja oskaksid kasutada õigeid sekkumise viise (Thrana & Fauske, 2014, lk 222). Tänu sellele on neil võimalus pakkuda varjupaigas viibivatele isikutele parimaid teenuseid ja võimalusi enda elukvaliteedi parandamiseks.

Põhjamaade esimene varjupaik, mis oli mõeldud ka lastele, avati Stockholmis. Tegemist oli alguses ainult päevakeskusega, mis pakkus lastele tegevust samal ajal, kui nende emad said nõustamist ja tegelesid vägivalla tagajärgedega (Øverlien, 2011a, lk 375–391). Hetkel on Rootsis umbes 160 varjupaika, mis on mõeldud nii naistele kui ka nende lastele. Nende finantseerimine toimub kohalike omavalitsuste tasandil, nagu ka Eestis. Varjupaigas on enamasti tööl vabatahtlikud ja paar palgatöötajat. Varjupaigas on ainult naised, mehi sinna ei lasta. Töö varjupaigas käib suures mahus nii, et naised, kes ise on sattunud varjupaika ja juba abi saanud, nõustavad varjupaika jõudnud uusi naisi. Antud varjupaikades osutatakse väga suures mahus kogemusnõustamise teenust. Kogemusnõustamise eesmärk on, et isikud, kes ise on samas olukorras olnud ja sellest välja tulnud, nõustavad teisi samade probleemidega isikuid. Teenused, mis lastele ja

naistele on mõeldud, on oma sisult kõik nõustavad. Rootsis asuvad varjupaigad on sõltumatud asutused. Sõltumatus tähendab seda, et varjupaigad ei anna välja infot isikute kohta, kes seal viibivad ja milliseid teenuseid neile osutatakse. See tagab veelgi suurema turvalisuse ja anonüümsuse.

Norras on varjupaigad, mis on mõeldud emadele ja lastele, alates 1970ndast aastast - seega on varjupaigad olemas juba üle neljakümne aasta ja nende sisu on selle ajaga päris palju muutunud (Øverlien, 2011b, lk 71–80). Varjupaikade loomise algusaastatel leidis seal naise, kes ei aktsepteerinud seda, et lapsi sinna toodi. Aja jooksul on see muutunud ning on mõistetud seda, et ka lapsed on ohvrid. Hetkel on Norras kokku 51 varjupaika, kuhu on võimalik lastel minna (Øverlien, 2011a, lk 375–391). Norra on ka esimene põhjamaa, kes ratifitseeris ÜRO laste õiguste konventsiooni. Alates aastast 2009 on Norras kehtestatud riigi poolt laste- ja naiste varjupaikade poliitika. Enne seda oli see teenus täielikult riigi poolt finantseeritud, aga nõudmised asutustele riigi poolt puudusid või olid väga pehmed (Øverlien, 2011b, lk 71–80). Alates uue poliitika vastuvõtmisest on pööratud suuremat tähelepanu lastele, kes viibivad varjupaikades. On mõistetud seda, et lapsed, kes on varjupaigas, on samuti vägivalla ohvrid ja nendega tuleb samamoodi tegeleda, kui nende emadega. Laste jaoks on väljatöötatud erinevad nõustamise teenused. Varjupaigad on ka väga palju panustanud vabaaja veetmise võimalustesse, sest seal olles ei saa lapse turvalisuse kaalutlustel tegeleda oma seniste hobidega. Lisaks on lapsi põhjalikult informeeritud sellest, miks nad üldse varjupaigas on, mis asi on varjupaik ja mida toob endaga kaasa see, kui laps ise sealt ära läheks.

Taanis on hetkel 38 kriisikeskust/varjupaika, kuhu on võimalik naistel koos oma lastega minna. Varjupaigas olevatest lastest üle poole, kuskil 60%, on alla seitsme aasta ja üle seitsme aastaseid on kuskil 20%. Nagu ka Norras on Taani varjupaikade töötajad kõrgelt haritud - enamus on neist omandanud sotsiaalhariduse. Lisaks toimub ka pidevalt enesetäiendamine erinevate koolituste kaudu. Personal koosneb seal samuti nii palgatöötajatest kui ka vabatahtlikest. Keskustes töötavad sotsiaaltöötajad, õed, õpetajad ja psühholoogid. Klientidega töötavad nad nii gruppides kui ka eraldi. Väga suurt rõhku on pandud sellele, et keskuses olevad inimesed tunneksid ennast sealses keskkonnas hästi. Selleks on loodud ka võimalused väliskeskkonnas toimetada. Keskustel on olemas aiad

ja laste jaoks mänguväljakud. Asutusse kõikidesse tegevustesse kaasatakse ka lapsed (Lygum, Stigsdotter, Konijnendijk, & Højberg, 2012, lk 7–31).

Põhjamaade varjupaikades on lapsed koos oma emadega. Lapsed üksi sinna ei sattu. Peamiseks põhjuseks, miks nad sinna jõuavad on see, et nende kodus valitseb perevägivald. Vägivald võib olla nii vaimne kui ka füüsiline. Peamiselt kannatavad vägivalla all emad, aga viimasel ajal järjest rohkem ka lapsed. Kuna vägivallana käsitletakse ka olukordi, kus laps näeb pealt pereliikmete vahelist konflikti, siis on nende sattumine varjupaikadesse üha sagedasem. Peamine eesmärk, mida kõik põhjamaade varjupaigad täidavad on see, et esmalt pakkuda emale ja lapsele turvalist elukeskkonda. Turvalisus on nende jaoks väga suure väärtusega, sest varjupaika jõudnud lapsed ja emad on põgenenud koduvägivalla eest. Laste koolikohustus ja lasteaias käimine võib olla varjupaigas olemise ajal katkenud. Põhjuseks võib olla see, et alati ei olda varjupaiga teensel enda kodukohas ning lisaks on see oluline ka turvalisuses eesmärkidel (Lygum *et al.*, 2012, lk 7–31). Teine suurem eesmärk on nõustada ja jõustada varjupaiga kliente. Antud teenus on vajalik selleks, et isikud võimalikult ruttu saaksid tagasi oma igapäevasesse ellu.

1.3. Turvakoduteenus hetkeseis Eestis

Turvakoduteenust reguleerib Eestis sotsiaalhoolekande seadus. Turvakoduteenus on kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatav sotsiaalteenus. Antud teenuse eesmärk on tagada ajutine elusase, turvaline keskkond ja esmane abi. Teenus peab olema kättesaadav ööpäevaringselt. Turvakoduteenust on õigustatud saada laps, kes on jäetud hooletusse ja vajab abi ning täiskasvanu, kes vajab turvalist keskkonda (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015, §33).

Teenust osutades tuleb jälgida seda, et laps saaks teenust kodule võimalikult lähedal asuvast turvakodust. Turvakoduteenus on enamasti lühiajaline ja mõeldud kriisi olukorraks. See, kui kaua teenust kasutada on vaja, sõltub igast eraldiseisvast juhtumist. Teenusele piir- ega miinimummahtusid määratud ei ole. Turvakodu peab tagama isikule ajutise eluaseme, esmase abi ja peamiselt turvalise keskkonna. Lisaks tagatakse teenusele sattunud isikule isiklikus hügieeniks vajaminev, toitlustus, laste õppetööga seonduv ning hooldetakse vabaaja veetmise võimaluste eest. Turvakoduteenus on

mõeldud nii täiskasvanutele kui ka lastele. Lapsed ja täiskasvanud ei tohi saada antud teenust samades ruumides välja arvatud juhtudel, kui laps viibib turvakodus koos täisealise perekonnaliikmega (Sotsiaalministeerium, 2014).

Kuna turvakoduteenus on lühiajaline teenus ja kriisiolukordadeks mõeldud, siis turvakodu peamine eesmärk on pakkuda varjupaiga teenust. Teenuse ajaline kestvus sõltub väga palju sellest, mis põhjustel klient teenusele jõuab. Turvakodus võib isik viibida paar tundi kuni aasta. Turvakodusse võivad pöörduda lapsed ise, või siis läbi asutuste, kes suunavad lapsed turvakodusse (Sotsiaalministeerium, 2014).

Lastele mõeldud turvakoduteenus on lastele vanusest 3 kuni 18 eluaastat. Alla kolmeaastased lapsed saavad viibida turvakodus ainult koos emaga. Viimasel ajal on sagenenud see, et lapsed satuvad turvakodusse koos emaga või ka terve perega. Täiskasvanu võib viibida lastele mõeldud turvakodus ainult siis, kui ta on lapse pereliige (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015, §37). Peamine põhjus, miks turvakodusse satub terve pere on see, et neil puudub elukoht ja igakuine kindel sissetulek ning töö. Üksikvanemate puhul võib põhjuseks olla põgenemine vägivaldsest suhtes.

Kui Põhjamaades satuvad lapsed turvakodusse alati koos emaga, siis Eestis võivad olla ka teenusel lapsed ilma vanemata. Sellistel juhtudel jõuavad lapsed sinna enamasti läbi kohaliku omavalituse sotsiaaltöötja, lastekaitsespetsialisti või politsei. Jätkuvalt on ka lapsi, kes ise leiavad tee turvakodusse, kuigi neid on pigem vähem, sest lapsed eelistavad viibida enda kodus olenemata kodusest olukorrast. Eestis on lapse turvakodusse toomise peamiseks põhjuseks see, et kodune keskkond pole enam lapse jaoks turvaline või puudub üldse kodu. See võib olla tingitud vanemate töökaotusest, haigestumisest, surmast, alkoholismist või narkomaaniast, vaimsest ja füüsilisest vägivallast lapse suunas. Samuti võib selle taga olla vanema ükskõiksus oma lapse vastu ja laps satub halba seltskonda, mis omakorda viib selleni, et laps hulgub tänavatel, tarvitab mõnuaineid, mis on talle keelatud, eirab koolikohustust ja rikub erinevaid seadusi. Lapsed, kes on turvakodusse sattunud, erinevalt Põhjamaadest jätkavad võimalusel oma igapäevase eluga. Lapsed käivad lasteaias, koolis ja ka huviringides.

2014 aasta lõpus oli Eestis kokku 30 asutust, kes pakkusid asendus kodu ja turvakoduteenuseid - enim oli neid Harjumaal (Sotsiaalministeerium, 2017).

Turvakodusid, mis on mõeldud lastele, paiknevad Harjumaal, Ida-Virumaal, Pärnus ja Tartumaal. Vanim laste turvakodu asub Tartus, mis on tegutsenud juba 25 aastat. Peale Tartu Laste Turvakodu avati 1993 aastal turvakodu Tallinnas. Tartu Laste Turvakodu kirjeldatakse põhjalikumalt teises peatükis. Teistes omavalitsustes on enamasti turvakoduteenuse osutamine varjupaikade või muude sotsiaalasutuste juures.

Harjumaal asuv Tallinna Laste Turvakeskus avati 1993 aastal. Antud asutuse põhieesmärgiks on pakkuda varjupaigateenust. Erinevus teiste Eesti laste turvakodudega on see, et Tallinna Laste Turvakeskuses on võimalik saada sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust käitumisraskustega noortele (Tallinna Laste Turvakeskuse põhimäärus, 2012). Sotsiaalse rehabilitatsiooniteenuse sisu on õpetada, suunata ja toetada noori, et nad oskaksid enda erivajadusega toime tulla. Tegemist on nõustavate teenustega. Lisaks neile kahele teenusele tegeletakse seal ka sõltuvusprobleemide lahendamisega. Sellealast nõustamist on võimalik saada nii lastel kui ka vanematel. Seal pakutakse erinevaid grupitöid, mille eesmärk on viia kokku sarnaste probleemidega vanemad, et koos leida muredele lahendusi ja mõista enda lapsi paremini. Tallinna Laste Turvakeskusesel on kokku kolm hoonet - Lilleküla keskus, Nõmme tee keskus ja Männikeskus. Lilleküla ja Männi keskusesse on oodatud lapsed siis, kui nad vajavad varjupaigateenust, kusjuures Männi keskusesse on neil võimalik tulla ööpäevaringselt. Nõmme tee keskus on mõeldud sõltuvusprobleemidega abivajavale lapsele.

Ida-Virumaal on laste jaoks avatud 1995 aastal Narva Laste Varjupaik. Asutuses on kohti 32 lapsele, mis on mõeldud vanusele 0-18 eluaastat. Asutuse peamine eesmärk on pakkuda varjupaigateenust ja kaitset vanemliku hoolitsuseta jäänud lastele. Vajadusel saavad ka abi lapse vanemad või kasuvanemad. Narva Laste Varjupaik pakub veel lisaks järgnevaid teenuseid: laste päevahoiuteenus, psühholoogiline nõustamine, vähekindlustatud perekondadest laste tasuta toitlustamine ja ka kriisirühmadesse kuuluvate emade abistamine vastsündinu hooldamisel (Õiguskantsler, 2015; Narva Sotsiaaltöökeskuse põhimäärus, 2014).

Pärnumaal pakub laste turvakoduteenust MTÜ Pärnu Shalomi Abikeskus. Astus on tegutsenud juba 20 aastat. Alates aastast 1996 alustasid nad lastele turvakoduteenuse pakkumist. Teenust pakutakse Shalomi Lastemaja/Laste ja perede varjupaigas. Teenus on kättesaadav ööpäevaringselt kõigile lastele vanuses 3-18 eluaastat, erandkorras

pakutakse teenust lastele vanuses 0-3 eluaastat. Lisaks varjupaigateenusele pakuvad nad ka päevakeskusteenust, mille eesmärk on olla toeks abivajaja pere lapsele. Päevakeskuse eesmärk on toetada lapse sotsiaalselt minapilti, arendada lapse igapäevaoskusi ja sisustada lapse vabaega (Pärnu Linnavolikogu, 2011).

Kirjanduslike allikate põhjal võib järeldada, et peamiseks põhjuseks laste turvakodusse sattumisel on see, et vanematel puuduvad vanemlikud oskused. Vanemlike oskuste puudumine toob omakorda kaasa erinevaid probleeme laste ja vanemate vahelistes suhetes.

2. UURIMUS TARTU LASTE TURVAKODU TEENUSTEST

2.1. Tartu Laste Turvakodu tutvustus

Tartu Laste Turvakodu rajati kakskümmend viis aastat tagasi. Idee Tartusse turvakodu rajada tuli lastekaitseliidu poolt, kuna tol hetkel ei olnud Lõuna-Eestis sellist asutust. Idee teostamine võttis aega poolteist aastat. Selle aja jooksul üritati leida turvakodu jaoks erinevaid ruume. Turvakodu alustas oma tööd esmalt Annelinnas endises lasteaias. Aastast 1992 asub Tartu Laste Turvakodu Tiigi tänaval.

Tartu Laste Turvakodu on Tartu Linnavalitsuse asutus. Asutus on mõeldud lastele vanuses 3–18 eluaastat ja nende emadele. Turvakodu peamine ülesanne on osutada turvakoduteenust lastele ja vajadusel ka nende peredele. Täiskasvanud isikud võivad turvakodus viibida ainult koos enda lastega. Põhjused, miks lapsed jõuavad turvakodusse on järgmised: vaimne või füüsiline vägivald, hooletusse jätmine, nälg ja kodu puudumine. Peale nende põhjuste satuvad ka turvakodusse lapsed, kes on eraldatud perekonnast ja ootavad asenduskodusse minekut. (Tartu Laste Turvakodu põhimäärus, 2015). Vanemad võivad lapsega koos turvakodusse tulla juhul, kui vanem on langenud füüsilise, vaimse, seksuaalse või muu vägivalda ohvriks ja tal ei ole kodus turvaline olla. (Turvakodu teenusele suunamise tingimused ja kord Tartu linna asutuses Tartu Laste Turvakodu, 2015). Turvakodu ukсед on avatud ööpäevaringselt ja sinna võib tulla ise. Kui laps saabub turvakodusse on turvakodul kohustus sellest teavitada lapse elukoha sotsiaaltalitust ja politseid. (Lastekaitse seadus, §62). Suurem osa lapsi suunatakse turvakodusse lastekaitse spetsialistide poolt – neid lapsi, kes ise tulevad on väga vähe. Turvakoduteenuse peamine eesmärk on pakkuda turvalist elukeskkonda. Peale turvalise keskkonna pakkumise ja otsib turvakodu võimalusi, kuidas laps esimesel võimalusel saaks naasta oma pere juurde ja jätkata oma igapäevaeluga (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015, §33). Tartu Laste Turvakodu teenus on Tartu linna

lastele tasuta. Teiste omavalitsuste laste eest tasub nende elukohajärgne omavalitsus. Täiskasvanud, kes lastega koos turvakodus viibivad, peavad tasuma teenuse eest 20 % enda sissetulekust (Tartu Laste Turvakodu põhimäärus, 2015).

Tartu Laste Turvakodus on kakskümmend voodi kohta. Keskmiselt on isikuid majas kuskil 16–17. On olnud aegu, kus teenuse vajajaid on olnud rohkem. Sellistel hetkedel pole kedagi ukse taha jäetud, vaid on leitud lahendusi, kuidas kõik ära mahutada. Näiteks on suuremad lapsed maganud turvakodu saalis ja sotsiaalpedagoogi kabinetis. Tartu Laste Turvakodu on väga palju panustanud sellele, et laps ja pere tunneksid ennast turvakodus olles koduselt. Lisaks tähistatakse turvakodus kõiki tähtpäevasid ja turvakodus olevatel isikutel on lubatud kutsuda endale külalisi.

Tartu Laste Turvakodu pakub hetkel seitset teenust. Kõik antud teenused on mõeldud lastele vanuses 3-18 eluaastat ja neist osad ka nende vanematele. Neist seitsmest teenusest kolme viimasega on alustatud selle aastal. Teenused, mida turvakodu pakub on (Tartu Laste Turvakodu põhimäärus, 2015):

1. turvakoduteenus;
2. päevakeskuse teenus;
3. tasuta riideabi teenus;
4. tasuta toitlustamise teenus;
5. psühholoogi teenus;
6. kriisinõustaja;
7. emade tugigrupp.

Antud teenused on mõeldud kõigile, kes viibivad turvakodus. Kolme teenust on ka võimalik kasutada neil, kes ei viibi alaliselt turvakoduteenusel. Nendeks teenusteks on päevakeskuse teenus, tasuta riideabi teenus ja tasuta toitlustamise teenus.

Päevakeskuse teenus on mõeldud Tartu linna lastele, kelle vanemad on ajutiselt või alaliselt toimetulekuraskustes ja vajavad ise abi oma toimetuleku tõstmiseks. Päevakeskuse eesmärgiks on sisustada laste päeva peale koolipäeva ning võimalusel aidata neid õppetöös. Päevakeskuse teenuse juurde on kaasatud ka vabatahtlikud, kes turvakodus viibivad. Päevakeskuses lapsed saavad ka tasuta toitlustamise teenust (Tartu Laste Turvakodu kodukord).

Tasuta riideabi teenus on samuti mõeldud kõigile, kes seda teenust vajavad. Eeskätt on antud teenus mõeldud lastega peredele, kes on majanduslikes raskustes. Tasuta riideabi saamiseks on kolm võimalust. Iga kvartal toimub turvakodus kaks-kolm päeva tasuta riiete jagamine. Riiete jagamisele võivad kõik tulla. Info selle kohta on üleval turvakodu kodulehel ja Tartu linna erinevates ajalehtedes. Teine võimaluse on see, et isik ise pöördub turvakodu poole ja küsib riideid. Kolmanda võimalusena on see, et sotsiaalpedagoogid, õpetajad või muud isikud teistest asutustest küsivad riideid lastele, kes neid vajavad (Tartu Laste Turvakodu, 2017).

Tasuta toitulustamise teenus on mõeldud Tartu linna sissekirjutusega lastega peredele, kes on majanduslikult raskustes ja kellel endal puudub võimalus perele toitu soetada. Eesmärk on eriolukorras pakkuda toiduabi. Teenuse saamiseks tuleb pöörduda lastekaitse spetsialisti poole, kes selgitab välja teenuse vajaduse. Seejärel teavitab lastekaitse turvakodu teenuse vajajast. Teenust osutatakse enamasti kord kvartalis ja kümne päeva jooksul. Teenust on võimalik saada ka kauem, aga selle üle otsustab lastekaitse spetsialist (Tartu Laste Turvakodu, 2017).

Psühholoogi teenus, kriisinõustamine ja emade tugigrupp on kolm kõige uuemat teenust, mida turvakodus pakutakse. Need teenused on käigus alates sellest aastast. Emade tugigrupi eesmärgiks on toetada turvakodus viibivaid emasid ning neid psühholoogiliselt nõustada, et nad saaksid hakkama iseendaga ja ka oma lastega. Kriisinõustamisteenus on mõeldud olukordadeks, kus on vaja kohest sekkumist ja ei ole aega raisata. Kriisinõustaja tuleb turvakodusse kohale ja sekkumine toimub turvakodu ruumides ning koheselt. Hetkel on need teenused veel lapsekingades, kuid end siiski juba õigustanud.

2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus

Uuringu käigus soovitakse saada vastuseid uurimisküsimustele, mis peaksid välja tooma Tartu Laste Turvakodu teenuste hetkeseisu ja tuleviku eesmärgid teenuste arendamisel. Samuti soovitakse saada kinnitust teooria osas väljatoodud seisukohtadele. Töö autor on tulemuste saamiseks püstitanud järgnevad uurimisküsimused:

- Millised on hetkel pakutavad teenused ja kuidas on nendega rahul töötajad ja Tartu linna lastekaitse spetsialistid;

- Milliste sotsiaalteenuste järele on Tartu Laste Turvakodus nõudlus ja milliseid teenuseid soovitakse tulevikus pakkuda.

Uurimistöös kasutatakse kvalitatiivset uurimisviisi. Kvalitatiivne uurimismeetod annab autorile võimaluse kirjeldada läbi inimeste kogemuste tegelikku olukorda. Kvalitatiivse uuringu kaudu soovitakse mõista uuringus osalejate hinnanguid ja seisukohti (Laherand, 2008, lk 20). Kuna respondentide arv oli väike, siis oli sobivaks uurimismeetodiks kvalitatiivne uurimismeetod. Kvalitatiivse uurimismeetodi läbi kirjeldatakse esmalt kirjeldada teenuseid, mida Tartu Laste Turvakodus pakub ja seejärel tuuakse välja intervjuudes osalenud spetsialistide hinnangud ja ootused teenustele (Õunapuu, 2014, lk 52–54).

Andmete kogumiseks kasutatakse poolstruktureeritud intervjuusid. Poolstruktureeritud intervjuu valiti sel põhjusel, et antud intervjuueerimise viis annab võimaluse vastavalt vajadusele muuta küsimuste järjekorda, esitada täpsustavaid küsimusi ja suunata vastajaid eesmärgi saavutamisele. Autor kasutab oma töös ekspertintervjuud, mis on üheks poolstruktureeritud intervjuu vormiks. Antud vorm võimaldas vestelda isikutega personaalselt ja saada nende, kui ekspertide hinnanguid (Laherand, 2008, lk 199). Intervjuu küsimused on leitavad töö lisades (vt. Lisa 1., Lisa 2., Lisa 3.). Intervjuude tulemusel andtakse ülevaade, millised on hetkel teenused ja millised on turvakodu juhataja ja sotsiaalpedagoogi ning lastekaitse spetsialistide hinnangud ja ootused teenustele.

Uuringu jaoks viidi läbi intervjuud, mis toimusid märtsikuus. Kaks neist olid personaalsed ja üks grüpiintervjuu. Intervjuudes osalesid turvakodu juhataja Piret Värno, turvakodu sotsiaalpedagoog Keit Lipp ja Tartu Linna lastekaitse spetsialistid Ave Sikk ja Brit Peterson ning lastekaitse spetsialist Heili Piho-Arna. Kõik intervjuud salvestati kasutades diktofoni ja hiljem sisestati need MS Word programmi. Intervjuude pikkus oli keskmiselt 30 minutit. Turvakodus läbiviidud intervjuu jaoks turvakodu juhatajaga oli koostatud üheksa küsimust, turvakodu sotsiaalpedagoogi jaoks kümme ja Tartu Linnavalituse lastekaitse osakonna grüpiintervjuu jaoks üksteist küsimust. Individuaalsed intervjuud viidi läbi Tartu Laste Turvakodus ning grüpi intervjuu viidi läbi Tartu Linnavalituse lastekaitse osakonnas. Intervjuu oli jagatud kolmeks etapiks. Esimeses etapis soovis autor saada ülevaadet, milline on turvakodu koostöö oma

partnertitega ja millised on hetkel kitsaskohad teenuse pakkumisel. Teises osas uuriti turvakodus olemas olevaid teenuseid ja nendega rahulolu. Kolmandas osas sooviti saada ülevaadet, millised on tulevikusuunad ja milliste teenuste järgi võib tulevikus nõudlus tekkida.

Valimi koostamisel lähtuti mugavusvalimist. Mugavusvalim on üks mittetõenäosuslik valik, valimi võtmise meetoditest. Mittetõenäosusvalimid ei ole sageli nii täpsed ja võivad põhjustada nihkeid, kuna need lähtuvad vastajate isiklikest hinnangutest. Mugavusvalimi kasutamise mõte on selles, et sel juhul saadakse valida valimisse need isikud, kes on talle lähedal ja kellega on eelnev kokkupuude olemas. Mugavusvalimi kasutamine võimaldas autoril lähtudes enda mugavusest valida respondentiks need isikud, kellega oli eelnevalt isiklik kontakt olemas (Õunapuu, 2014, lk 142).

Analüüsitehnikana kasutati horisontaalset ehk juhtumiülest analüüsi. Antud analüüsi meetod andis võimaluse analüüsida erinevate vastajate vastuseid ja leida seoseid ning tuua välja erinevatest intervjuudest antud teema kohta käivaid tekstiosi ja neid omavahel võrrelda.

2.3. Uurimistulemuste analüüs

2.3.1. Koostöösuhted ja kitsaskohad teenuse pakkumisel Tartu Laste Turvakodus

Uurimuses osales viis isikut. Kaks neist olid Tartu Laste Turvakodu töötajad ja kolm Tartu Linnavalitsuse lastekaitsespetsialisti. Küsimused esitati neile näost-näku intervjuudel. Vastajatele esitati intervjuu käigus küsimusi, mis olid seotud koostöösuhetega ja turvakoduteenustega. Seejärel uuriti, millistel põhjustel lapsed ja pered turvakodusse satuvad ning millised on Tartu Laste Turvakodu tuleviku suunad ja ootused uutele teenustele.

Vastajatest pooled olid Tartu Laste Turvakoduga olnud seotud väga pikka aega. Üks vastanuist on seal töötanud alates turvakodu avamisest (25 aastat). Teistel on vähemalt aastane kokkupuude turvakoduga. Üks uuringus osaleja on Tartu Laste Turvakodus töötanud alates 2017 aasta veebruarist, aga on olnud eelnevalt kursis turvakodu tööga. Seega võib väita, et vastajad on vägagi kursis, millega turvakodu tegeleb ja milliseid suundi võiks turvakodu võtta.

Lähtudes sellest, et Põhjamaades on laste jaoks mõeldud turvakoduteenus naiste varjupaiga teenuse ühe osana, siis uuringus osalejad tõid selle välja, et kindlasti võiks olla antud teenuse pakkumine eraldiseisvana, mitte ainult naiste varjupaiga osana.

Kindlasti võiks turvakodu, mis on lastele mõeldud, eraldi olla. Naiste varjupaigas on järelevalve teatud ajani, aga turvakodu pakub seda 24/7 ja seal saavad lapsed olla ilma saatjata- ilma isa või emata. Samuti on naiste varjupaik ainult suunatud naistele ja lastele, isad jäävad kõrvale. Tartu Laste Turvakodus saavad ka olla isad- naiste varjupaigas sellist võimalust isadele ei oleks. (LK)

Uuring kinnitas seda, et teenused, mida pakutakse, on vajalikud. Teenustega ollakse enamasti rahul ja nende kvaliteet on kõrge. Vastajad tõdesid seda, et erinevad vanemlusprogrammid tuleks turvakodusse sisse tuua. Antud programmid annaks paremaid tulemusi lastega pere probleemidega tegelemisel. Läbi antud programmide on võimalus tutvustada ja harida vanemaid vanemaharidusega. Uuringu tulemusel selgus, et Tartu Laste Turvakodu ja Tartu Linnavalituses lastekaitse osakonna omavahelist koostööd hinnati kõrgelt. Omavaheline hea koostöö võimaldab spetsialistidel koos leida parimaid lahendusi pere abistamiseks.

Koostöö on üks põhitalasid, mis on väga oluline, kui laps jõuab turvakodusse. Turvakodusse jõudnud lapsele või perele on vajalik luua koheselt ümber võrgustik, mis hakkab tema või nende probleemidega tegelema. Efektiivse võrgustikutöö tegemisel on väga vajalik koostöö erinevate spetsialistide vahel.

Turvakodu töötajad hindavad koostööd enda partnerite ja rahastajatega väga heaks. Koostöö on sujunud enamasti hõlpsalt ja ilma tõrgeteta. Loomulikult on ette tulnud olukordi, kus hea koostöösuhete loomiseks tuleb natukene rohkem vaeva näha.

Koostöö on meil väga hea. Olen ise tulnud asutusest, kellega ei tahetud üldse koostööd teha. Nii on väga raske sotsiaalvaldkonnas tööd teha. Turvakodus sellist muret ei ole, kui helistada ja ütled, kust helistada on kõik väga koostöövalmid. Partneritega on nagu inimestega, mida parem suhtleja oled, seda paremad on ka suhted. (K.L.)

Koostöö kõikide partneritega ja rahastajatega on meil väga hea. Teinekord tuleb ette olukordi, kus on keerulisemad suhted, aga enamasti saavad need ka lahendatud.

Näiteks, kui on vaja suhelda teiste kohalike omavalitsustega tasumise teemal. Meil just oli üks juhtum, kus pere elas ühes omavalitsuses ja sissekirjutuse oli teises omavalitsuses ja kumbki ei tahtnud tasuda. (P.V.)

Koostööd hindavad samuti ka väga kõrgelt lastekaitse spetsialistid. Kui laps viibib turvakodus, siis toimub tihe omavaheline suhtlus. Mõlemad osapooled püüavad leida võimalusi, kuidas antud peret aidata. Lastekaitse igapäevase töö üks osa on suhelda turvakoduga.

Koostööd hindame heaks. On tihe koostöö nende laste ja vanematega, kes seal on seal praegu. Koostöö on hea piirkonna lastekaitse töötajatel ja ka teistel spetsialistidel. Suunamine turvakodusse on samuti hästi korraldatud ja ka muud teenused- tasuta toitlustus ja riideabi jne. Turvakoduga koostöö tegemine on igapäevase töö üks osa. (LK.)

Ükski intervjuueeritav ei maininud seda, et koostöö ei toimi. Kõik tõdesid, et koostöö omavahel on väga hea ja toimib hästi. Koostöö toiminine hõlbustab ka teenuse pakkumist. Teenuse pakkumisel väga suuri kitsaskohti ei nähtud. Toodi välja seda, et ehk võiks olla lisa teenuseid. Kuid tõdeti, et enamus on neist siiski Tartu linnas olemas.

Ma ei tea minu arust ei ole- rahad on peal ja inimesed on olemas. Ma tõesti ei oska öelda. Vahel võibolla on see, et on väga palju rahvast - kui läheb hästi saame vabatahtlikke abiks. Seni oleme suutnud tagada ka psühholoogi teenust. Kas juures peaksid olema veel mingid teenused? Samas ei pea, sest Tartu linnas on olemas väga palju erinevaid sotsiaalteenuseid. Kas on mõtet, et turvakodu ka samu teenuseid pakub. Tegelikult ei takista midagi teenust osutamast. (P.V.)

Teenuse kitsaskohana on turvakodu sotsiaalpedagoog välja toonud selle, et turvakodu teeb väga palju inimese eest ise ära. See, aga soodustab õpitud abitust, mis tulevikus ei too kellelegi kasu.

Antud teenuse kõige suurem kitsaskoht on see, et teenus toidab laiskust ja õpitud abitust - palju asju ette tehakse ära. Kuna turvakodu on kohaliku omavalitsuse asutus, siis see muudab mõned asjad keerulisemaks, kui eraettevõttes. Bürokratiat on natukene rohkem. Mul on juba ettepanekuid, mida võiks muuta, aga hetkel veel ei hakka midagi

maha keerama. See, et meil Tartus on üldse turvakoduteenus on väga tänuväärne asi. Kõik vahendid on olemas, et teenust pakkuda - eelarve olemas, rahastus olemas, ja linna toetus. Hetkel linn andis väga suure toetuse, et turvakodu hoovi rajada laste jaoks atraktsioon. Kohti, kuhu raha investeerida on turvakodus palju. (K.L.).

Üheks bürokraatia juurde toojaks on aastal 2016 vastuvõetud uus lastekaitse seadus. Peale antud seaduse vastuvõtmist tunneb turvakodu seda, et nendeni jõuab järjest vähem lapsi. Tunnetuslikult tajutakse, et politsei toob neile võrreldes eelnevate aastatega vähem lapsi. Läbi uue seaduse on lapse eraldamine perest muudetud. Politsei annab nüüdsest info lastekaitsele, kes sekkub koheselt. Tänu sellele leitakse teinekord teised võimalused, mida lapsega teha ja alati ei peagi last turvakodusse kohe suunama. Lapse eraldamine perest peab olema väga läbimõeldud ja kaalutletud otsus.

Võib küsimärgi alla seada selle, et pärast eelmise aasta lastekaitse seaduse väljatulemist politsei külastab meid oluliselt vähem. Ma ei oska täpselt öelda, kuidas see seotud on, aga see tunne on, et see on seotud. (P.V.)

Politsei annab info esmalt lastekaitsele. Töövälisel ajal on Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse üksus, kes seda korraldab. Selles mõttes, et politsei poolt toodavaid lapsi ongi vähem, sest see on korraldatud nüüd teistmoodi tulenevalt uuest lastekaitse seadusest. (L.K.).

Hetkel turvakodusse toodavad lapsed jõuavad sinna väga tõsiste põhjuste tõttu. Turvakodusse sattunud lapsed vajavad erinevate spetsialistide sekkumist ja nendega on vajalik rohkematel isikutel tööd teha. Lapsed, kes turvakodusse jõuavad, ei tule sinna ainult ühe mure ega probleemiga vaid neid on enamasti rohkem, kui üks. Seega kulub turvakodul ühe lapse peale rohkem tööaega.

2.3.2. Turvakodu teenused ja rahulolu pakutavate teenustega

Tartu Laste Turvakodu sai eelmisel aastal endale kvaliteedi märgi EQUASS-i, mis on mõeldud sotsiaalasutuste teenuste kvaliteedi hindamiseks ja jälgimiseks. Pakutavad teenused on mõeldud lastele ja nende peredele. Järjest rohkem on mõistetud seda, et laste probleemid saavad alguse peredest. Lapse aitamisest tuleb tegeleda terve pere

aitamisega. Seega on võetud suund, et pakutavad teenused oleksid perekesksed mitte ainult lapsekesksed.

Alati saab paremini. Hetkel on antud teenus väga palju lapsekeskne. Järjest rohkem hakkab tekkima arusaam, et töö lastega on tänapäeval pigem töö vanemaga. Üritame tõsta vanema haridust. Turvakodus toimus hiljuti programm Imelised Aastad, mille eesmärk on harida vanemaid. Loodame, et saame kas sama programmiga või sarnase programmiga jätkata. Samuti on uued arengud Masingu Kooliga. Antud programm keskendub samuti terve pere aitamisele. Mõningate asjadega olen väga rahul aga on ka neid kohti, mida saaks paremaks. (K.L.)

Hetkel turvakodus pakutavad teenused on väga head. Enamasti ollakse teenustega rahul. Lastekaitse tõi samuti välja selle, et nemad on teenustega rahul. Samuti käib väga tihe koostöö teenuste järelevalvele ja ka arendamisele.

Need teenused, mida hetkel seal pakutakse, siis neile oleme teinud järelevalvet ja need vastavad meie ootustele. Oleme turvakoduga rahul - kliendid on seal turvalises keskkonnas ja hoitud. Teenused ja turvakodu arenevad koostöös meiega koguaeg. (LK.)

Positiivne on see, et turvakodu on juba sel aastal toonud juurde uusi teenuseid. Üheks taoliseks teenuseks on psühholoogi teenus, mille pakkumist toodi välja väga positiivse suunana. Psühholoogi teenus on mõeldud kõikidele, kes on turvakoduteenusel. Eriti puudutab see positiivselt lapsi ja peresid, kes on teistest omavalitsustest, sest Tartu linna elanikud saavad ka psühholoogi teenust linna poolt, aga kõikides omavalitsustes sellist võimalust ei ole. See teenus tagab selle, et ka teiste omavalituste isikud saavad turvakodus viibimise ajal antud teenust kasutada. Teise positiivse suunana toodi välja kriisinõustaja teenuse pakkumine turvakodus kohapeal.

Kui laps jõuab turvakodusse teisest kohalikest omavalitsusest, siis tasumise kohustus on sellel kohalikul omavalitsusel ja kui see omavalitsus ei ole nõus psühholoogi teenuse eest tasuma, siis laps ikkagi kohapeal ei jää sellest teenusest ilma ja saab seda nii kaua, kui ta viibib turvakodus. (LK.)

Peale psühholoogi ja kriisinõustaja teenuse on turvakodu ka alustanud ühe uue projektiga. Antud projekt on koostöös Masingu kooliga. Turvakodu pakub oma

ruumides päevahoitu võimalust Masingu kooli lastele koolivaheaegadel ja ka muudel pikematel perioodidel. Teenust osutatakse turvakodu päevakeskuse jaoks mõeldud ruumis ja hommikupoolel ajal, kui päevakeskuses tegevusi ei toimu, kuna päevakeskuse lapsed viibivad sel ajal koolis. Vajadus teenusele on väga suur, sest erivajadustega lastele mõeldud päevahoide on omavalitsustes vähe ja kõik kohad on hõivatud. Kuna antud teenus ei ole lastekaitse järelevalve all olev teenus, siis lastekaitsele on hea meel, et antud teenus avati. Lastekaitse jaoks on väga tähtis see, et antud teenuse pakkumine toimuks ainult hommikul ajal, sest peale lõunat on ruum mõeldud päevakeskuse teenuse pakkumiseks. Päevakeskuse teenuse vajadust näevad lastekaitse spetsialistid ja kindlasti ei tohiks antud teenus turvakodu teenuste nimekirjast ära kaduda.

Teenuste arendamisel on meil olnud selline kokkulepe, et lastel ei kao otseselt, kes vajavad turvakoduteenust, ükski teenus ära. Turvakodus viibivad lapsed kasutavad ikkagi vähesel määral ka päevakeskuse teenust. (LK.)

Peamine põhjus, miks ka Masingu projekt tööle hakkas on see, et puuetega laste järelevalve ja hoiukodude vajadus on niivõrd suur. Ja kui turvakodul on olemas see suutlikkus, võimekus ja tahtmine, siis ta nende lastega seal toimetada saab. Muidugi oleneb see sellest, millised on laste erivajadused, kui me räägime keskmise ja sügava raske puudega lastest siis nende puude spetsiifikad on väga erinevad. See on üks teenus, mida nad võiksid arendada ja saaksid arendada. (LK.)

Turvakodu on hakanud järjest rohkem pöörama tähelepanu sellele, et kliendid, kes turvakodus viibivad, oleksid rahul teenustega, mida neile osutatakse. Klientidega peetakse regulaarselt ümarlaudasid vähemalt üks kord kuus. Ümarlaudade mõte on selles, et kliendid saavad rääkida ja anda tagasisidet turvakodule ja pakutavatele teenustele. Lisaks annab see võimaluse rääkida muredest ja rõõmudest. Turvakodu jaoks on väga tähtis see, et kliendid tunneks ennast seal turvaliselt ja hästi. Turvakodu võtab enda kliente kui partnereid, kellega koos üritatakse leida lahendusi kliendi probleemidele.

Klientidega oleksid regulaarsed koosolekud ja tagasisided. Oluline on neid kuulata, sest väga oluline on see, et milliselt platvormilt sa nendega suhtled ja neisse suhtud. Me ei

tahaks olla nagu sellised ülemused ja alluvad vaid ikka oleks selline partnerlussuhe pigem. (P.V.)

Turvakodus kliendiks on nii laps, kui ka lapsevanem. Rahulolu laste seas on kõrge. Lapsevanemate puhul jaguneb rahulolu kaheks. Osad vanemad on väga tänulikud ja rahul kõigega, mida turvakodu neile pakub. Teine pool on neid vanemaid, kes pole kõigega rahul. Peamiselt seisneb rahulolematuus selles, et turvakodus olev vanem peab seal ka heakorratõid tegema. Vanematel on kohustus aidata maja koristamisel ja söögi valmistamisel kokkasid - näiteks kartulite koorimisega. On vanemaid, kelle jaoks on need tegevused vastuvõetamatud. Antud tegevused on vanematele kohustusena pandud just sel põhjusel, et need tegevused õpetavad seda, kuidas iseseisvalt hakkama saada.

Kliendid jagunevad enamasti kaheks. Ühed on väga rahul ja ei nurise üldse. Teevad kõik tegevused ära, mida palutakse - koristavad, aitavad kokkasid vms. Ja siis on teised, kes on pretensioonikamad, kes arvavad, et võivad kõike saada ja peavad seda kindlasti palju saama. (K.L.)

Uuring näitab, et teenused, mida turvakodus pakutakse, on head. Teenuste kvaliteeti hinnati kõrgeks. Rahulolu pakutavate teenustega on kõrge nii klientide kui ka koostöö partnerite poolt. Eriti tore on see, et järjest rohkem on teenuste arendamisel ja uuendamisel lähtutud sellest, et teenused ei oleks ainult lapsekesksed. Turvakodu on võtnud suuna olla perekeskne oma teenuste pakkumisel ja arendamisel. Turvakodusse on ka juurde loodud juba teenuseid, mis on väga vajalikud. Lisaks nähakse suurt vajadust vanemahariduse programmide sissetoomisel. Nende olulisus on ka teooria osas leidnud kinnitust.

2.3.3. Tartu Laste Turvakodu tuleviku arengu suunad

Teenuste arendamine on Tartu Laste Turvakodus olnud viimastel aastatel väga aktuaalne. Turvakodu on sel teemal rääkinud ka Tartu Linnavalitsuse lastekaitse osakonnaga ja uurinud neilt, milliste teenuste järele on nõudlus ja millise suuna võtta võiks. Kui eelnevalt on turvakodus pakutavad teenused olnud väga lapsekesksed, siis nüüd on võetud uus suund. Uue lähenemise vajadus on tekkinud sellest, et järjest enam satuvad turvakodusse lapsed koos vanematega ja nendel vanematel puuduvad oskused

olla vanem. Uute teenuste arendamise puhul on võetud suund, terve pere abistamisele, sest laste probleemid on enamasti saanud alguse kodust.

Uuringus osalejate ühine arvamus oli samuti, et turvakodu peaks alustama vanematele mõeldud vanemahariduse programmide pakkumisega. Turvakodu on piloteerinud vanemlusprogrammi „Imelised aastad“. Piloteerimises osalesid riskigrupi kuuluvad vanemad ja nende tugigruppe viidi läbi turvakodu ruumides ning turvakodu töötajatel avanes samuti võimalus neid grupe jälgida. Piloteerimise käigus mõisteti, et selline programm võiks olla üks osa turvakodus pakutavatest teenustest. Turvakodu on võtnud endale suuna, et lähiajal sooviks alustada vanemlusprogrammi pakkumisega. Vajadus vanemahariduse ja sellega seotud koolituste ning programmidele järele on üpris suur, sest järjest rohkem on neid vanemaid, kes ei oska olla vanemad ega ka saa hakkama enda lastega.

Ja imelised aastad on kindlasti see mida nad suuremas mahus saaksid ja võiksid osutada. Oleme rääkinud vanemate tugigruppidest, mitte ainult imeliste aastate raames. Kui me räägime aastast 2018, siis kohaliku omavalitsuse hallata jäävad väga paljud sotsiaalteenused. Hetkel on meil puudu vanemate ja väga noorte vanemate tugigrupid. Osaliselt on küll need seksuaaltervise kliiniku juures, aga väga väheses määras need toimivad, et võibolla neid võiks veel olla, et oleks olemas valik. See teenus võiks näiteks turvakodus olemas olla. (L.K.)

Lisaks võiks veel vanemaharidus väljatöötamine olla, see tundub loogiline, sest turvakodusse satuvad lapsed, kes on hädas oma vanematega, kes ei oska olla vanemad. Sel juhul tuleks aidata nii lapsi kui ka vanemaid - vanemast saab kõik algusel. Osade vanematega endiga pole lapsest saati tegeletud ja sellest ka need probleemid algavad. Mida varem neid inimesi aidata, siis seda suurem on tõenäosus see, et nende perede lapsed ise täiskasvanuna satuvad õigele teele. See panus ja töö õigustaks kõik ära - see tasuks ära. (K.L.)

Teine suund, kuhu turvakodu liikuda tahab on rehabilitatsiooni teenuste osutamine turvakodus. Hetkel tööd alustanud Masingu kooli projekt on üks esimesi samme sellel teel. Erivajadustega laste päevakeskuse ja hoiuteenus on väga nõutud teenus kõikides

omavalitsustes. Sinna juurde võiks ka lisaks kuuluda tugiisiku teenus, mis võimaldab turvakodus käivaid vabatahtlikke rohkem rakendada.

Olme kaalunud erivajaduste laste päevakeskust ja hoiuteenust. Lisaks oleme kaalunud majutuse teenuse pakkumist juhul kui laps vajab rehabilitatsiooni teenuseid ja on vajalik eraldada kuskilt keskkonnast. (P.V.)

Näiteks tugiisiku teenuse näol- sel juhul oleks ka inimestel rakendust rohkem. (LK.)

Kui laps satub turvakodusse, siis väga tähtsal kohal on see, et laps saaks jätkata turvakodus olles oma igapäevaste tegemistega. Lapse arengu seisukohalt on väga oluline, et laps saaks edasi käia lasteaias ja jätkata kooliharidusega. Hetkel pole olnud ühtegi tagasilööki õppetöös sel ajal, kui laps on viibinud turvakodus. Turvakodus olevad kasvatajad aitavad oma võimete piires ka lastel õppida, kuigi see nende töökohustuste juurde ei kuulu ja seda neilt nõuda ei saa. Seega oleks väga hea, kui turvakodus oleks olemas isik, kes aitaks lapsi õppimisel.

Kuna turvakodus viibivad koolilapsed, siis nende järele aitamine õppetöös on üks oluline koht. Sest vanemad kes ise on sotsiaalse abivajadusega. Ja neil on nii ehk naa oma lastega väga keeruline toime tulla ja neile reegleid luua. Siis on ka neil raskusi laste õpetamisel. Seega võiks seal olla keegi, kes oleks pedagoogiliselt tugev ja aitaks lapsi kodutöödega. (LK.)

Ühe arengu suunana toodi välja Barnhus lastemajade arendamine. Barnahus mudel on alguse saanud Islandilt. Antud teenus on multidistsiplinaarne teenus seksuaalse väärkohtlemise kahtluse või kinnitusega lastele. Barnahus mudeli mõtte on selles, et seksuaalselt väärkoheldud laste jaoks on olemas eraldi majad. Alati ei pea need majad olema eraldiseisvad hooned vaid antud teenust võidakse ka pakkuda olemasolevates hoonetes. Kõiki lapsele mõeldud teenuseid osutatakse ühes kohas. Seega annab see võimaluse erinevatel spetsialistidel koos panustada lapse heaolusse. Lapsed viibivad antud majas alati koos usaldusväärse ja toetava täiskasvanuga, kelleks võib olla kas lastekaitse spetsialist, mõni muu spetsialist või siis pereliige, kelle tausta on eelnevalt kontrollitud. Eestis alustas antud projekt 2. jaanuar 2017. Kuna tegemist on esialgu katseprojektiga, siis teenust osutatakse Tallinna Laste Vaimse Tervise Keskuses ja

ainult Tallinna ja Harjumaa piirkonna lastele. Sotsiaalkindlustusameti soov on see, et antud teenust osutataks üle Eesti.

Üks suund, mis turvakodul ka veel olla võiks- on laste majade süsteemi arendus, et need lapsed, kes on perest eraldatud seksuaalse väärkohtlemise kahtluse või sellise piiripealse kahtlusega ja koju pöörduda ei saa, siis nende ajutine varjupaiga teenus seni kuni osutatakse lapsele mitmekülgset abi võiks olla turvakodus. Aga see on hästi algusjärgus olev projekt. Tallinnas see projekt alles käivitus ja Tartus ongi see alles planeerimisel. Ilmselt kui see üldse toimima hakkaks, siis alles 2018 aastal. (LK.)

Turvakodu soovib olla nähtav ja loodab, et kõik abivajavad leivad nad ülesse. Eelmisel aastal valmisid voldikud, mis tutvustasid turvakoduteenust. Sel aastal valmisid plakatid, mis on kõikidesse Tartu koolidesse paigutatud. Samuti on planeeritud kodulehe ja Facebooki lehe uuendamine, et kliendid saaksid kogu vajaliku info sealt kätte. Planeeritud on ka töötajate koolitamine ja täiendamine, mis tagaks veelgi parema ja kvaliteetsema teenuse osutamise.

2.4. Arutelu ja järeldused

Varajases lapsepõlves mängivad väga suurt rolli vanemlikud oskused ja kodune keskkond. Peale koduse keskkonna mõjutab ka lapse heaolu teda ümbritsev keskkond ja isikud, kes sinna kuuluvad (Reinomägi *et al.*, 2014) Antud tegurid mõjutavad väga palju seda, milline on lapse areng ja turvalisus (Collins *et al.*, 2000).

Tuginedes teoreetilises osas käsitletud materjalidele (viidatud Sotsiaalministeerium 2015a, lk 4; Barth *et al.*, 2005; Hurlburt, Barth, Leslie, Landsverk, & McRae, 2007; Tervise Arengu Instituut, 2016, lk 15; Trummal, 2016, lk 2–3, vahendusel) lapse heaolust ja vanemlusprogrammide mõjust võib väita, et lapse heaolu on suuresti seoses vanemlike oskustega. Antud oskused ja teadmised mängivad väga suurt rolli selles, milline on lapse tulevik. Vanemaharidust ja erinevate vanemahariduse programmide pakkumist hinnati ka kõrgelt uuringus osalejate seas. Toodi välja, et antud programmid võiksid olla üks osa turvakoduteenusest, kuna vanemahariduse puudumine on ka üheks peamiseks põhjuseks, miks lapsed ja pered satuvad turvakoduteenusele ja lastekaitse huviorbiiti.

Respondentidele esitati küsimus, millistel põhjustel satuvad lapsed enamasti turvakoduteenusele. Respondentide vastuste põhjal kinnitab uuring teooria (Øverlien, 2011a, lk 375–391) seisukohti, et turvakodusse satuvad nooremad lapsed enamasti sel põhjusel, et vanematel puuduvad vanemlikud oskused, elukoht või põgenevad nad vägivaldsetest suhetest. Vanemate laste puhul toodi välja, et põhjuseks võivad ka olla puberteedieast tulenevad erisused. Vanemad kehtestavad reegleid, millega noored ei ole nõus ja selle tõttu muutuvad suhted keeruliseks. Suhete parandamiseks ja õigete otsuste tegemiseks on vajalik mõlemale osapoolle järelemõtlemise aega. Sellistel juhtudel on võimalik noorel viibida turvakodus ja samas saavad lastekaitse spetsialistid nõustada vanemaid ning last.

Teoreetilisele osale (Pösö *et al.*, 2014, lk 476–480) tuginedes peaksid olema olemas asutused, kuhu saavad lapsed ja ka pered minna, kui nad varjupaiga teenust vajavad. Põhjamaades on antud teenus ühendatud naiste varjupaikadega. Algusaastatel olid seal ainult naised. Hetkel pakuvad antud asutused varjupaigateenust ka naistele, kellel on lapsed. Neis asutustes on järjest rohkem hakatud tähelepanu pöörama laste nõustamisele, sest lapsed on samuti ohvrid nagu ka nende emad (Øverlien, 2011b, lk 71–80). Eestis on samuti arutletud kas antud teenus võiks olla naiste varjupaigaga koos. Uuringu tulemused kinnitavad seda, et turvakodu võiks ikkagi olla eraldiseisev asutus. Samas peeti koostööd naiste varjupaigaga vajalikuks nendes olukordadeks, kui turvakodusse ei ole võimalik ema koos lapsega suunata. Sellistel juhtudel saab antud pere varjupaiga teenust naiste varjupaigast.

Uuring kinnitas ka seda, et turvakoduteenustega ollakse üpris rahul. Lastekaitse ja turvakodul toimib igapäevaselt tihe koostöö. Läbi antud koostöö käib ka hetkel pakutavate teenuste järelevalve ja samuti teenuste arendamine. Läbi järelevalve jälgib lastekaitse seda, et turvakodu osutaks teenuseid kooskõlas nendega ning oleks vahelülis sel perioodil, kui laps turvakodus viibib. Lastekaitse jaoks on oluline see, et turvakodu tegutseks samal eesmärgil, kui nemad. Turvakoduteenus on Tartu linnas kättesaadav kõigile, kes antud teenust vajavad. Lisaks pakutakse ka teenust teisest omavalitsusest tulnud isikutele. Valmisolek teenindamiseks on olemas. Samuti ei ole ka hirmu, et haldusreformi järgselt võiks olukord halveneda ning lapsed ei mahuks majja ära. Turvakodus on kaksikümend kohta, aga aastate lõikes on keskmiselt majas 16–17

isikut, kes vajavad turvakoduteenus. Turvakodul on võimalus teha koostööd naiste varjupaigaga, kui tegemist on ema ja lastega, kes ei vaja ööpäevaringset järelevalvet.

Teenuste puhul on järjest rohkem üritatud läheneda terve pere abistamisele. Eelnevalt on teenus olnud väga lapsekeskne, aga tuginedes ka teooriale, siis lapse vaimset tervist mõjutab väga palju keskkond, kus laps viibib. Laste probleemid saavad alguse sageli kodust ja neid ümbritsevatest inimestest. Teooriale tuginedes on sageli laste käitumisprobleemid seotud sellega, et vanematel puuduvad vanemlikud oskused (Hurlburt *et al.*, 2013, lk 532). Siinkohal on väga oluline, et vanemad teaksid, mida tähendab olla lapsevanem. Juhul, kui vanemal endal on olemas vanemlikud oskused, siis on lapse tulevik kordades täisväärtuslikum. Antud seisukohta kinnitavad ka teooria osas käsitletud vanemlusprogrammide mõju uuringud. Vanemahariduse programmide ja tugigruppide vajalikkuse tõid välja kõik uuringus osalejad. Antud teenuse olemasolu annab võimaluse õpetada noortele vanematele oskusi, kuidas olla ja käituda täisväärtusliku lapsevanemana.

Uuring tõi ka välja selle, et teenuste puhul on väga tähtsal kohal kvaliteet. Siinkohal tuleks lähtuda sellest, et rohkem teenuseid ei taga alati paremaid teenuseid, pigem olgu olemasolevad teenused kvaliteetsed. Mida kvaliteetsamad on teenused, seda paremini täidavad need enda eesmärgi. Tähtis on saada uued teenused, millega hetkel alustatud on, tööle ja oma eesmärgi täitma. Eesmärk omaette ei ole pakkuda palju erinevaid teenuseid, sest sel juhul võib tekkida olukord, kus ei jõuta iga teenuse sisse süvitsi minna. Tänu sellele võib hakata teenuse kvaliteet kannatama. Tähtsal kohal on ka spetsialistide oskused. Spetsialistidel lasub suur vastutus pere aitamisel. Oluline on see, et nad oskaksid kasutada õigeid viise ja tehnikaid, sest pered, kes nendeni jõuavad on enamasti emotsionaalselt väga haavatavad (Thrana & Fauske, 2014, lk 222).

Antud lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada, millised teenuseid hetkel turvakodus pakutakse ning milline on rahulolu nende teenustega. Peale selle sooviti teada saada, milliste teenuste järele on nõudlus. Turvakoduteenus ise on juba väga vajalik teenus. Turvakoduteenuse arendamine on samuti väga oluline, sest põhjused, miks pered ja lapsed turvakodusse satuvad on ajas muutuvad. Uuringu tulemused näitavad seda, et teenused, mida hetkel Tartu Laste Turvakodus pakutakse, on head. Uuring tõi välja selle, et uusi teenuseid, mis on mõeldud terve perekonna aitamiseks, oleks vaja.

Tuginedes teorialle saavad lapse probleemid alguse perest. Seega on väga oluline alustada selliste teenuste pakkumist, mis soodustavad vanemlike oskuste suurenemist. Kõik vastajad tõid välja selle, et Tartu Laste Turvakodus võiksid olla teenusena vanemlusprogrammid. Sellega võiks turvakodu lähiajal alustada, kuna nõudlus teenuse järgi on suur.

KOKKUVÕTE

Laste turvakoduteenus on kohaliku omavalitsuse hallatav teenus, mis peab olema kättesaadav kõigile abivajavaile. Turvakoduteenuse eesmärgiks on pakkuda turvalist keskkonda abivajavale lapsele ja ka vajadusel tema perele. Turvakoduteenuse sisu on aastatega muutunud ja järjest vähem on tegemist ainult varjupaigateenusega. Turvakoduteenus koosneb erinevatest teenustest, mille osutamisel lähtutakse lapse ja pere heaolust. Teenuseid osutatakse selle eesmärgiga, et laps või pere saaks esimesel võimalusel tagasi enda igapäeva elu juurde. Antud töös on uuritud Tartu Laste Turvakodus pakutavaid teenuseid ja vajadust uutele teenustele, lähtudes lapse ja pere heaolust.

Antud töö jaguneb kaheks osaks, teoreetiliseks ja empiiriliseks. Töö teoreetilises osas, on toodud turvakoduteenuse, kui sotsiaalteenuse teoreetiline käsitlus. Autor on seal läbi erinevate teooriate kirjeldanud lapse vaimset tervist ja seda mõjutavaid tegureid. Tegurite all on silmas peetud lapse heaolu, vanemlikke oskusi ja kiindumusteooriat. Siinkohal on uuritud ka erinevad vanemlusprogramme, mis on leidnud tõenduspõhiselt positiivseid tulemusi. Teoreetilises osas on kirjeldatud, kuidas toimub turvakoduteenuse osutamine Põhjamaades ja Eestis. Läbi erinevate teooriakäsitluste sooviti saada vastust küsimusele, miks lapsed satuvad turvakoduteenusele.

Töö teises, empiirilises osas, viidi läbi uuring. Eesmärgiks oli välja selgitada milline on rahulolu Tartu Laste Turvakodus hetkel pakutavate teenustes osas ja milliste teenuste järgi on nõudlus. Töös kirjeldati Tartu Laste turvakodu tegevuse põhimõtteid ning teenuseid, mida antud asutuses pakutakse ja milliseid teenuseid tulevikus pakkuda soovitakse. Empiirilises osas on autor toonud välja uuringu tulemused ja järeldused.

Eesmärgi saavutamiseks kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit. Selleks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud Tartu Laste Turvakodus ja Tartu Linnavalitsuses lastekaitse osakonnas. Uuringus osales kokku viis isikut. Intervjuude käigus sooviti

saada ülevaadet, kuidas sujub koostöö, milline on rahulolu hetkel pakutavate teenustega ja millised võiksid olla arengusuunad ja uued teenused.

Uuringust selgus, et turvakoduteenus on väga vajalik teenus. Teenuse osutamisel hinnati kõrgelt seda, et erinevad asutused teevad omavahel koostööd. Uuringus osalejad hindasid omavahelist koostööd hästi toimivaks. Tulemustest selgus ka see, et teenuste osutamisel on oluline lähtuda terve pere abistamisest. Pakutavad teenused peaksid olema perekesksed, mitte ainult lapsekesksed. Lisaks tuleks teenuste pakkumisel lähtuda isiksusekesksest lähenemisviisist. Hetkel pakutavate teenuste kvaliteeti hinnati kõrgelt ja nähti nende teenuste vajadust. Uuring näitas seda, et nõudlus uetele teenustele on olemas. Uuringus osalejad nägid vajadust erinevate vanemaharidust pakkuvatele programmidele ning tugigruppidele järele, mis on vanematele mõeldud. Intervjueeritavad tõdesid, et on olemas vajadus vanemlusprogrammide järele, kuna üha enam on lapsevanemaid, kellel puuduvad oskused lapse kasvatamiseks.

VIIDATUD ALLIKAD

- Barth, R. P., Landsverk, J., Chamberlain, P., Reid, J. B., Rolls, J. A., Hurlburt, M. S., ... Kohl, P. L. (2005). Parent-training programs in child welfare services: Planning for a more evidence-based approach to serving biological parents. *Research on Social Work Practice*, 15(5), 353–371. <https://doi.org/10.1177/1049731505276321>
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. In U. Bronfenbrenner, *International Encyclopedia of Education* (pp. 37–43), Vol. 3, 2nd ed. Retrieved from <http://www.psy.cmu.edu/~siegler/35bronfebrenner94.pdf>
- Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M., & Bornstein, M. H. (2000). Contemporary research on parenting: The case for nurture and nature. *American Psychologist*, 55, 218–232. <http://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0003-066X.55.2.218>
- Edovald, T., & Roosa, A. (2011). *Gordoni perekooli mõjust vanematele ja lastele viie koolituskursuse näitel*. Loetud aadressil http://www.sinamina.ee/public/dokumendid/raport_veeb_2012.pdf
- Eriksson, M. (2010). Justice or Welfare? Nordic Women's Shelters and Children's Rights Organizations on Children exposed to Violence. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 11, 66–85. doi:10.1080/14043851003703903
- Friesen, B.J., & Brennan, E. (2005). Strengthening Families and Communities: System Building for Resilience. In M. Ungar (Ed.), *Handbook for Working with Children and Youth: Pathways to Resilience Across Cultures and Contexts* (pp. 295–312). <http://dx.doi.org/10.4135/9781412976312.n18>
- Gabler, S., Bovenschen, I., Lang, K., Zimmermann, J., Nowackib, K., Kliewerb, J., & Spangler, G. 2014. Foster children's attachment security and behavior problems in the first six months of placement: associations with foster parents' stress and

- sensitivity *Attachment & Human Development*, 16(5), 479–498. doi: 10.1080/14616734.2014.911757
- Gardner, F., Burton, J., & Klimes, I. (2006). Randomised controlled trial of a parenting intervention in the voluntary sector for reducing conduct problems: outcomes and mechanisms of change. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(11), 1123–1132. doi:10.1111/j.1469-7610.2006.01668.x
- Hurlburt, M. S., Barth, R. P., Leslie, L. K., Landsverk, J., & McRae, J. (2007). Building on strengths: Current status and opportunities for improvement of parent-training for families in child welfare. In R. Haskins, F. Wulczyn, & M. B. Webb (Eds.), *Child protection: Using research to improve policy and practice* (pp. 81–106). Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Hurlburt, M. S., Nguyen, K., Reid, J., Webster-Stratton, C., & Zhang, J. (2013). Efficacy of the Incredible Years group parent program with families in Head Start who self-reported a history of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 37(8), 531–543. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2012.10.008>
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp OÜ
- Lastekaitseeadus. (2014). *Riigi Teataja I*, 06.12.2014, 1. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/LasteKS>
- Lygum, V. L., Stigsdotter, U. K., Konijnendijk, C. C., & Højberg, H. (2012). Outdoor Environments at Crisis Shelters in Denmark. *Journal of Therapeutic Horticulture*, 22(2), 8–21.
- Narva Sotsiaaltöökeskuse põhimäärus. (2014). *Riigi Teataja IV*, 20.09.2015, 6. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/420092014006>
- Øverlien, C. (2011a). Women's Refuges as Intervention Arenas for Children who Experience Domestic Violence. *Child Care in Practice*, 17(4), 375–391. doi:10.1080/13575279.2011.596816
- Øverlien, C. (2011b). Abused women with children or children of abused women? A study of conflicting perspectives at women's refuges in Norway. *Child and Family Social Work*, 16, 71–80. doi:10.1177/14733250114014696878
- Pärnu Linnavolikogu. (2011). *Laste ööpäevase hooldamise kord varjupaigas*. Loetud aadressil http://amphora.lv.parnu.ee/amphora_public/index.aspx?itm=1323776

- Pösö, T., Skivenes, M. & Hestbæk, A.-D. (2014). Child protection systems within the Danish, Finnish and Norwegian welfare states – time for a child centric approach? *European Journal of Social Work*, 17(4), 475–490. doi:10.1080/13691457.2013.829802
- Rass, S., Valvas, T., & Visnapuu-Bernadt, P. (2012). *Vanemlike oskuste diagnostika hindamisvahendite esmane analüüs*. Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/vanemlike_oskuste_diagnostika_hindamisvahendite_esmane_analuus.pdf
- Reinimägi, A., & Sinisaar, H. 2014. On aeg vaadata laste heaolu laiemalt. *Sotsiaaltöö*, 3, 42–46.
- Reinomägi, A, Sinisaar, H., Toros, K., Laes, T.-L., Krussell, S., Kutsar, D., ... Abel-Ollo, K. (2014). *Lapse heaolu mõõtmise käsitus*. Loetud aadressil <https://www.stat.ee/dokumendid/75444>
- Rygaard, N., P. (2014). *Kiindumushäirega laps. Praktilise teraapia käsiraamat*. Tallinn: MTÜ Igale lapsele pere.
- Sotsiaalhoolekande seadus. (2015). *Riigi Teataja I*, 30.12.2015, 5. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015005>
- Sotsiaalkindlustusamet. (2017). *Riikliku ohvriabi teenust kasutab üha rohkem inimesi*. Loetud aadressil <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/uudised/riikliku-ohvriabi-teenust-kasutab-uha-rohkem-inimesi>
- Sotsiaalministeerium. (2011). *Laste ja perede arengukava 2012–2020. Toredad lapsed, targad vanemad, tugev ühiskond*. Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Valjaanded/lpa.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2014). *Turvakoduteenus lapsele*. Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalhoolekanne/Muud_toetused_ja_teenused/sotsiaalministeerium_turvakoduteenus_lapsele.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2015a). *Integreeritud teenused laste vaimse tervise toetamiseks: ennetus, varajane märkamine ja õigeaegne abi*. Loetud aadressil <https://www.sm.ee/sites/default/files/content->

- editors/Lapsed_ja_pered/Lapse_oigused_ja_headolu/int_teenuste_kontseptsioon_1_aste_vaimse_tervise_toetamiseks_valmis_logodega.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2015b). *Laste vaimse tervise integreeritud teenuste kontseptsiooni alusanalüüs*. Loetud aadressil http://sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Lapse_oigused_ja_headolu/laste_vaimse_tervise_alusanaluus_lopparuanne_pwc_13.03.2015_loplike_parandustega.pdf
- Tallinna Laste Turvakeskuse põhimäärus. (2012). *Riigi Teataja IV*, 16.03.2012, 34. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/416032013034>
- Tartu Laste Turvakodu. Loetud aadressil <https://www.turvakodu.ee> 11.05.2017
- Tartu Laste Turvakodu kodukord. Loetud aadressil <http://turvakodu.ee/index.php?page=tartu-laste-turvakodu-kodukord> 11.05.2017
- Tartu Laste Turvakodu põhimäärus. (2015). *Riigi Teataja IV*, 26.05.2015, 17. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/426052015017>
- Turvakoduteenusete suunamise tingimused ja kord Tartu linna asutuses Tartu Laste Turvakodu. (2015). Loetud aadressil http://turvakodu.ee/index.php?page=suunamise_tingimused
- Tervise Arengu Instituut. (2016). *Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ mõjuvaldkondade ning kulude ja tulude analüüs*. Loetud aadressil https://intra.tai.ee/images/prints/documents/14658241416_Imelised_Aastad_kulu-tulu_analyysi_raport_2016.pdf
- Thrana, H. M., & Fauske, H. (2014). The emotional encounter with child welfare services: the importance of incorporating the emotional perspective in parents' encounters with child welfare workers. *European Journal of Social Work*, 17(2), 221–236. doi:10.1080/13691457.2013.798628
- Trummal, A. (2016a). *Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ piloteerimise põhitulemused I ja II etapi koolitused*. Loetud aadressil https://intra.tai.ee/images/prints/documents/14633896383_Vanemlusprogrammi_I-II%20etapi%20tulemused.pdf
- Trummal, A. (2016b). *Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ piloteerimise põhitulemused III ja IV etapi koolitused*. Loetud aadressil

https://intra.tai.ee//images/prints/documents/147573689085_Vanemlusprogrammi_III_IV_etapi_tulemused.pdf

Turvakoduteenusele suunamise tingimused ja kord Tartu linna asutuses Tartu Laste Turvakodu. (2015). *Riigi Teataja IV*, 28.05.2015, 6. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/428052015006>

VATEK. (2016). Vaimse tervise strateegia 2016–2025. Loetud aadressil http://vatek.ee/wp-content/uploads/2016/04/Vaimse_tervise_heaolu_strateegia_2016-2025_2016.pdf

Õiguskantsler. (2015). *Kontrollkäik Narva Sotsiaaltöökeskuse Turvakodusse*. Loetud aadressil http://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaigu_kokkuvote_narva_sotsiaaltookeskuse_turvakodu.pdf

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Loetud aadressil <http://dspace.ut.ee/handle/10062/36419>

Lisa 1. Intervjuu küsimustik Tartu Laste Turvakodu juhatajale.

1. Millised teenused hetkel Tartu Laste Turvakodus osutatakse?
2. Kuidas toimivad Teie poolt pakutavad uued teenused (emade tugigrupp, kriisinõustamine, Masingu kooli laste päevahoid)?
3. Kuidas on rahulolu teenustega nii töötajate kui ka klientide vaatest?
4. Kas on kitsaskohti, mis teenuse pakkumist raskendavad?
5. Kuidas on suhted koostööpartneritega?
6. Kuidas lapsed enamasti turvakodusse jõuavad?
7. Millised on peamised põhjused, miks lapsed turvakodusse jõuavad?
8. Millised on tulevikuplaanid?
9. Millised on Teie mured ja rõõmud?

Lisa 2. Intervjuu küsimustik Tartu Laste Turvakodu sotsiaalpedagoogile

1. Kui kaua olete turvakodus töötanud ja milline on teie kokkupuude olnud turvakoduga eelnevalt?
2. Kuidas olete kohanenud turvakodu tööga?
3. Milliseid teenuseid pakute Teie turvakodus viibivatele isikutele?
4. Kuidas olete rahul pakutavate teenuste sisuga?
5. Milline on tagasiside klientidelt teenustele?
6. Millised on teenuse kitsaskohad?
7. Kuidas on koostöö partneritega ?
8. Millised on Teie nägemusel peamised turvakodusse sattumise põhjused?
9. Millised on tuleviku arengusuunad?
10. Millised on hetkel mured ja rõõmud?

Lisa 3. Intervjuu küsimustik Tartu Linnavalitsuse lastekaitse spetsialistidele

1. Kas turvakodu võiks olla eraldiseisev asutus või näiteks naiste varjupaiga juures?
2. Milline on koostöö Tartu Laste turvakoduga?
3. Milline on teie rahulolu pakutavatele teenustele?
4. Milline on teiepoolne hinnang uutele teenustele - Masingu Kooli projektile; psühholoogi ja kriisinõustaja teenus?
5. Milliseid teenuseid võiks veel turvakodus olla?
6. On Teil ettepanekuid töökorralduse poole pealt?
7. Kuidas on valmisolek haldusreformiks?
8. Millised on peamised põhjused, miks lapsed turvakodusse jõuavad?
9. Kas on ka neid lapsi, kes on turvakodus olnud rohkem, kui korra?
10. Turvakodu tunneb, et neile tuuakse järjest vähem lapsi politsei poolt, kuidas on Teie poolne arvamus sellele?
11. Teie ettepanekud turvakodule edaspidiseks.

SUMMARY

CHILDREN SAFE HOUSE SERVICE IN TARTU CHILDREN SAFE HOUSE

Kristi Keskpalu

The children safe house service is managed by the local city council and needs to be accessible to everyone. The purpose of the safe house service is to provide a safe environment for a child in need and if necessary, for the family. The content of the safe house service has transformed over the years and it is less and less considered to be just a shelter service. The safe house service is composed of different services. While providing these services, the well-being of the child and its family, is kept at focus. The services are provided with the purpose that the child and its family could get back to their everyday life as soon as possible.

This thesis aims to analyze the satisfaction of the services that are currently provided by the safe house and determine the need for any new services. While addressing the problem, it is important to look at the family as a whole and not just the child who needs the service. In order to accomplish the goals of the thesis, the author has set the following research questions:

1. What kind of services are offered at the moment and how are the childcare specialist and safe house workers satisfied with them?
2. What kind of services are in demand at Tartu Children Safe House and what kind of services would they like to offer in the future?

The thesis is divided into two parts: theoretical and empirical. In the first part, the theoretical section, the author discusses the safe house services in the light of social service theories. The author explores the theories through different theorists, who have

described the various factors influencing the child`s mental health. The well-being of the child, parental skills and affection theory was considered under these factors. The author has also researched numerous parental programs, which unfortunately did not show any positive results that could be proven. In the theoretical section the author has also described how the safe house services are provided in the Scandinavian countries and Estonia. Through different theorists the author tries to answer the question: why and how children come to the point where they need safe house services. In the second, empirical part of the thesis, a study was carried out in order to measure the satisfaction of the services currently offered by Tartu Children Safe House and to find out what kind of services would still be needed.

In the empirical part of the thesis the author has described the principals of Tartu Children Safe House, their current services and the services they still need. The author has brought out the results of the study and an assessment of the situation.

The author uses a qualitative research method in order to achieve the goals of the thesis. The author conducted semi-structured interviews at the Tartu Children Safe house and at the department of child protective services at the city council. Five individuals took part in this study. The author wanted to find out information about the level of co-operation, the satisfaction with the current services, the possible future developments in the field and new services.

The study indicated that the safe house service is very necessary. The importance and the level of co-operation was very highly assessed. The results also showed that while offering the services it is important to help and support the entire family. The services should be family centred, not just for the child. In addition to offering the services it is vital to approach the person on an individual level. The quality of the services that are currently offered were rated with the highest marks and were thought to be necessary. The study also showed that there is a demand for new services. The participants saw a necessity for new parental programs and support groups that are especially meant for parents. The participants stated that there are more and more parents who do not know how to be a parent and these parental programs would be a enormous help.

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristi Keskpalu,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose „Laste turvakodu teenused Tartu Laste Turvakodu näitel“, mille juhendaja on Anne Rähn,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **17.05.2017**